

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Indledning	4
2. Bygningmæssige forhold mv.....	6
2.1. De aktuelle forhold	6
2.2. Fremtidige ombygninger	7
2.3. Cellerne	10
2.4. Gangarealer mv.....	13
2.5. Bade- og toiletfaciliteter	14
2.6. Køkkenforhold.....	16
2.7. Opholds- og fritidslokaler.....	17
2.8. Besøgsafdelingen.....	20
2.9. Kirken.....	25
2.10. Undervisningslokaler	26
2.11. Værksteder.....	27
2.12. Sygeafdeling	32
2.13. Observations- og sikringscelle.....	33
2.14. Straffe- og isolationsafdeling og særligt sikrede celler	35

2.15. Købmand.....	36
2.16 Udenomsarealer.....	36
2.17 Særligt om kontraktafdelingen	37
3. Møde med ledelsen og samarbejdsudvalget.....	39
3.1. Strukturændringernes virkning i Statsfængslet i Nyborg.....	39
3.2. Det pengeløse samfund.....	41
3.3. Det fysiske arbejdsmiljø.....	42
3.4. Det psykiske arbejdsmiljø	42
3.5. Euforiserende stoffer.....	43
4. Møder med talsmandsgrupperne.....	45
4.1. Møde med fællestalsmandsgruppen	45
4.1.1. Det kontantløse fængsel	46
4.1.2. Telefonordning	48
4.1.3. Urinprøver	50
4.1.4. Udgang	52
4.1.5. Købmandspriser	53
4.1.6. Pigtråd	54
4.1.7. Skolen.....	54
4.1.8. Fritidsaktiviteter	58
4.2. Møde med talsmændene for afdelingen for stærke indsatte, Sdr. 1 og 2.....	59
4.2.1. Udendørs fritidsaktiviteter.....	59
4.2.2. Kulturudgange	60
4.2.3. Besøgsforhold.....	62
4.2.4. Uddannelsesmuligheder	62
4.2.5. Internet	63
4.2.6. Placeringen af indsatte med rockertilhørsforhold	64
4.2.7. Manglende udslusningsmuligheder.....	65
4.2.8. Forskellige vilkår på landets særafdelinger for stærke indsatte	66
4.3. Møde med talsmændene for afdeling Mdr. 2 – en beskyttet afdeling	67
4.3.1. Undervisning	67
5. Samtaler med enkelte indsatte	68

6. Gennemgang af rapporter	68
6.1. Anbringelse i sikringscelle	69
6.1.1. Afgrænsning af rapportmateriale	69
6.1.2. De relevante regler	71
6.1.3. Formålet med anbringelsen	71
6.1.4. Begrundelse	72
6.1.5. Magtanvendelse.....	74
6.1.6. Visitation	75
6.1.7. Fiksering.....	76
6.1.8. Kompetenceforhold ved anbringelsen.....	80
6.1.9. Lægetilsyn	84
6.1.10. Vagt	91
6.1.11. Den tidsmæssige udstrækning af anbringelse og fiksering	98
6.1.12. Kompetenceforhold ved lempelse eller ophør af anbringelsen.....	101
6.1.13. Den ansvarliges godkendelse	102
7. Opfølgning.....	100
8. Underretning.....	101

1. Indledning

Den 1. januar 1997 trådte lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand i kraft. I bemærkningerne til lovforslagets § 18 blev det forudsat at ombudsmanden foretager systematiske inspektioner af fængsler til opfyldelse af en anbefaling fra Den Europæiske Komité vedrørende forebyggelse af tortur og anden umenneskelig behandling eller straf.

Som et led i inspektionsvirksomheden foretog jeg og fire af embedets øvrige medarbejdere den 25. og 26. april 2001 inspektion af Statsfængslet i Nyborg.

Folketingets Ombudsmand gennemførte i 1957 den første inspektionen af Statsfængslet i Nyborg. Ombudsmanden har herefter foretaget inspektioner af Statsfængslet i Nyborg den 27. og 28. marts 1962, den 9. og 10. februar 1976, den 16. marts 1979, den 27. august 1987, den 1. og 2. december 1992 og altså den 25. og 26. april 2001. Rapporter fra inspektionen i 1976 er optrykt i Folketingets Ombudsmands beretning for året 1976, side 434ff og i beretning for 1978, side 44f. Rapporter fra inspektionen i 1979 er optrykt i Folketingets Ombudsmands beretning for 1979, side 193ff og i beretning for 1980, side 64f. Rapporter fra inspektionen i 1987 er optrykt i Folketingets Ombudsmands beretning for 1987, side 97ff og i beretning for 1988, side 329f. Rapporter fra inspektionen i 1992 er optrykt i Folketingets Ombudsmands beretning for året 1993, side 359ff og i beretning for 1994, side 524f.

Til stede under inspektionen af statsfængslet den 25. og 26. april 2001 var fængselsinspektør Jens Tolstrup, vicefængselsinspektør Janne Svärd, økonomichef Kim Andersen og personale- og sikkerhedskonsulent Frits Christensen.

I forbindelse med inspektionen modtog jeg rapportmateriale til gennemgang, jf. pkt. 6. nedenfor.

Inspektionen bestod af en indledende samtale med ledelsen, en samtale med samarbejdsudvalget, en samtale med talsmandsgruppen, dvs. talsmændene fra fællesskabsafdelingerne og talsmænd for de indsatte i afdelingen for stærke indsatte i afdelingen Sdr. 1 og 2, rundgang i fængslet og samtaler med de indsatte der havde anmodet herom. Den 8. maj 2001 havde inspektionschef Lennart Frandsen en samtale med talsmændene for den beskyttede afdeling Mdr. 2 fordi det tidsmæssigt ikke viste sig muligt at gennemføre denne samtale under selve inspektionen.

I tilslutning til inspektionen blev der udarbejdet:

- et referat af 9. maj 2001 af samtaler med ledelsen og samarbejdsudvalget,
- et referat af 10. maj 2001 af samtale med fællestalsmandsgruppen og efterfølgende opsamling med ledelsen,
- et referat af 9. maj 2001 af samtale med talsmændene for afdeling Sdr. 1 og 2 og efterfølgende opsamling med ledelsen,
- et notat om iagttagelser under rundgang,
- et referat af 15. maj 2001 af samtale med talsmændene for afdeling Mdr. 2 og efterfølgende opsamling med ledelsen.

Med brev af 29. maj 2001 sendte jeg – bortset fra det sidstnævnte referat som blev sendt den 15. maj 2001 – det nævnte materiale til Statsfængslet i Nyborg idet jeg bad om at modtage eventuelle bemærkninger eller tilføjelser. Statsfængslet i Nyborg fremsendte statsfængslets bemærkninger til materialet ved brev af 6. juli 2001. Statsfængslets bemærkninger er indarbejdet i rapporten.

Referaterne af samtalerne med fællestalsmandsgruppen og talsmændene for afdeling Sdr. 1 og 2 blev sendt i to eksemplarer med anmodning om at statsfængslet udleverede et af eksemplarerne til hver af talsmandsgrupperne. Jeg har ikke modtaget bemærkninger eller tilføjelser til det fremsendte materiale. Jeg har heller ikke modtaget bemærkninger til referatet af inspektionschefens samtale med talsmændene for afdeling Mdr. 2.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Statsfængslet i Nyborg og Direktoratet for Kriminalforsorgen for at myndighederne kunne få lejlighed til at komme med de bemærk-

ninger om faktiske forhold som den foreløbige rapport måtte give anledning til. I brev af 10. januar 2002 er fængslet kommet med sådanne bemærkninger der er indarbejdet i rapporten. Jeg har ikke modtaget bemærkninger fra direktoratet.

2. Bygningsmæssige forhold mv.

2.1. De aktuelle forhold

Statsfængslet i Nyborg er et lukket fængsel der er taget i brug i 1913. Det er fysisk sikret med bl.a. en ca. fem meter høj ringmur. Der er plads til i alt 187 indsatte fordelt på fem almindelige fællesskabsafdelinger, to afdelinger med begrænset fællesskab (beskyttede afdelinger), en kontraktfængselsafdeling (etableret i 1994), en afdeling for negativt stærke indsatte, dvs. en afdeling for indsatte med rockertilhørsforhold (etableret i august 1998) og en arrestafdeling (med plads til 18 indsatte). Inspektionen omfattede ikke arrestafdelingen, men den blev besigtiget.

De almindelige belægsafdelinger har plads til mellem 14 og 22 indsatte. På kontrakt-afdelingen er der kun 12 indsatte. Afdelingen for negativt stærke indsatte har plads til i alt 24 indsatte som er fordelt på to etager, men som fungerer som én afdeling (10 indsatte på Sdr. 1 og 14 indsatte på Sdr. 2 ovenover). De indsatte kan derfor færdes mellem etagerne. Afdelingen var stort set fyldt op.

De indsatte i afdelingerne med begrænset fællesskab, kontraktfængselsafdelingen og afdelingen for negativt stærke indsatte har ikke kontakt med de øvrige indsatte, men de har almindeligt fællesskab indbyrdes på afdelingerne. De har således egne arbejdspladser mv.

Fængslet består af en lang hovedbygning og flere mindre bygninger der er placeret på begge sider af hovedbygningen. Hovedbygningen er i henholdsvis tre og fire etager (tre i nordre og søndre fløj og fire etager i midterfløjen) og er oprindeligt opført med panoptisk etageadskillelse. Den består hovedsagelig af tre fløje – søndre fløj, midter fløj og nordre fløj. Disse tre fløje og to selvstændige bygninger – afdeling NØ (en beskyttet afdeling) og afdeling K (kontraktafdelingen) – indeholder belægsafdelinger. Fængslets hovedbygning indeholder tillige arrestafdelingen som er placeret i afdeling Sdr. 3. To af belægsafdelingerne i hovedbygningen indeholder afdelingen for negativt stærke indsatte (Sdr. 1 og Sdr. 2), og en anden en beskyttet afdeling (Mdr. 2). De øvrige afdelinger i hovedbygningen er almindelige fællesskabsafdelinger.

I hovedbygningens nordre fløj er der tillige straffe- og isolationsafdeling samt sygeafdeling. Hovedbygningen indeholder desuden administrationslokaler, besøgsafdeling, skoleområde, bibliotek, købmandsbutik og fritids- og hobbyområder. I de selvstændige bygninger på hver side af hovedbygningen er der indrettet værksteder, værksteds-/projektskole, lager, sportshal, depot og kirkesal.

Jeg henviser i øvrigt til beskrivelsen af de bygningsmæssige rammer i rapporten vedrørende inspektionen i december 1992 som er optrykt i Folketingets Ombudsmands beretning for 1993, s. 359 ff.

2.2. Fremtidige ombygninger

Efter en ansøgning til Direktoratet for Kriminalforsorgen i 1995 med henblik på gennemførelse af en række bygningsmæssige og kvalitative ændringer, har statsfængslet opnået en bevilling på i alt 52 mio. kr. til gennemførelse af flere større byggeprogrammer. Projekterne omfatter bl.a. indretning af en permanent afdeling for negativt stærke indsatte i (en del af) statsfængslets nordfløj som samtidig adskilles fra resten af fængslet. Det indebæ-

rer at syge- og isolationsafdelingerne, herunder observations- og sikringsceller, som på nuværende tidspunkt er placeret i nordfløjen, skal flyttes. Sygeafdelingen flyttes til en ny (til)bygning i forbindelse med afdeling NØ, mens straffe- og isolationsafdelingen flyttes til Sdr. 3 – den nuværende arrestafdeling. I nordfløjen vil der tillige blive etableret en ny arrestafdeling med plads til i alt 33 indsatte og med væsentligt forbedrede muligheder for fællesskab, herunder arbejdsfællesskab i en ny beskæftigelsesbygning. Indretningen af afdelingen for de negativt stærke indsatte og arrestafdelingen, der gennemgår renovering, indbefatter også øget sikkerhed, herunder elektronisk. Der vil tillige ske forbedring af friluftsarealerne til disse afdelinger.

Derudover skal der, for at leve op til diverse myndighedskrav, etableres en ny værkstedsskole og, efter direktoratets ønske, tillige en sikret afdeling for særligt personfarlige og flugttuede indsatte. Den sikrede afdeling skal placeres der hvor der i dag er arrestafdeling, sammen med straffe- og isolationsafdelingen, dvs. i sydfløjen (Sdr. 3). Afdelingen vil blive indrettet med et kontor i midten og henholdsvis den særligt sikrede afdeling (med plads til indtil 6 indsatte) og isolationsafdelingen på hver sin side. I den forbindelse vil der blive etableret forskellige former for særlig sikring, bl.a. perimetersikring (forsinkelsestråd) i muren. Muren omkring fængslet vil således blive udstyret med pigtråd, og der vil blive udført kabelsikring i jorden uden for muren mellem denne og et hegn længere ude. Der vil endvidere blive etableret laseralarm (bevægelsesalarm) udenfor bygningen, og vinduerne vil blive af en type som reagerer på slag. Cellerne i denne afdeling vil ikke blive større end de nuværende, men de vil blive med individuelt bad og toilet så der vil blive færre celler. Der vil på afdelingen tillige blive indrettet køkken, fælles opholdsrum med mulighed for diverse aktiviteter, kondirum og besøgsfaciliteter. Afdelingen vil endvidere få eget, særligt sikret gårdtursareal på 179 m² med særlig indgang (på arealet mellem afdeling K og produktionskolen). Det vil blive udført i trådkonstruktion, men således at der ikke er mulighed for at kigge ind, og så højt at der vil være mulighed for boldspil. Efter planen skulle afdelingen være færdig inden udgangen af 2001.

Da der skal være personalefællesskab mellem den sikrede afdeling og straffe- og isolationsafdelingen, vil der ikke være tale om tilførsel af yderligere personale til afdelingen selvom den sikrede afdeling i sig selv forholdsmæssigt skal have flere personaleressourcer end de øvrige afdelinger i fængslet. I tidsrummet 7.00 – 22.00 vil der være minimum tre ansatte tilknyttet afdelingen.

Det vil bl.a. være en forudsætning for placering i denne afdeling at der er tale om personer som skal være i fængsel i lang tid.

Fængslet var i færd med at indrette kælderetagen i midterfløjen (Mdr. 0) så den under ombygningsarbejderne kunne bruges som midlertidig arrestafdeling for 14 indsatte, ligesom den efterfølgende vil kunne benyttes i nødsituationer med overbelæg.

Den eneste fløj i statsfængslet der ikke bliver berørt af byggeplanerne, er midterfløjen. Der er ønsker, men ingen planer om renovering af denne fløj, hverken for så vidt angår cellerne eller andre faciliteter.

Det blev oplyst at taget er meget utæt, og at en del af det skal renoveres. Det er meget bekosteligt da taget har ovenlysvinduer af glas (som i øvrigt er vanskelige at rengøre).

Under min indledende samtale med samarbejdsudvalget påpegede personalet at statsfængslet er meget nedslidt, og at man meget håber på at både byggebevillingen og den selvstændige økonomi vil skabe mange forbedringer. Samtidig blev det oplyst at det har været vanskeligt at afsætte/skaffe vedligeholdelsesmidler. Behovet for midler til vedligeholdelse har typisk været 1,6 mio. kr. Summen til vedligeholdelse har været 400.000 til 600.000 kr.

Statsfængslet håbede derfor meget at få del i direktoratets pulje for såkaldte genopretningsmidler, herunder særligt til genopretning af fængslets midterfløj som er i virkelig dårlig stand og trænger til udbedringer.

Desuden blev det nævnt at også skolen er meget nedslidt.

Under min gennemgang fik også jeg – i alt fald for så vidt angår det indvendige af bygningerne – det indtryk at bygningerne på flere punkter er nedslidte og trænger til vedligeholdelse.

Alle bygningerne, bortset fra midterfløjen, er imidlertid omfattet af byggeplaner. For så vidt angår midterfløjen henviser jeg til mine bemærkninger nedenfor under pkt. 2.5.

Spørgsmålet om anvendelse af de tildelte ekstra midler til renovering og vedligeholdelse af bygningsmassen angår hele kriminalforsorgens bygningsmasse, og jeg har derfor af egen drift efter ombudsmandslovens § 17, stk. 1, oprettet en sag vedrørende Direktoratet for Kriminalforsorgens bygningsanalyse. Jeg har i denne sag anmodet direktoratet om løbende at holde mig orienteret om arbejdet med renovering og vedligeholdelse af kriminalforsorgens bygningsmasse.

Jeg foretager mig herefter, på det foreliggende grundlag, ikke yderligere vedrørende de ovenfor nævnte generelle spørgsmål vedrørende vedligeholdelsen af Statsfængslet i Nyborgs bygningsmasse.

2.3. Cellerne

Enkelte af cellerne blev besigtiget under inspektionen, i alle tilfælde efter mit eller inspektionschefens valg.

På afdeling Mdr. 1, der er en almindelig fællesskabsafdeling i hovedbygningen, blev cellerne 104 og 105 besigtiget. De er ca. 8 m² og udstyret med briks, bord, stol, skab, tv-bord, hylder, køleskab med lille frostboks mv. Af

fast inventar er der endvidere en håndvask med varmt og koldt vand og en radiator. Loftet er hvælvet. Vinduerne sidder højt, og lysindfaldet er derfor begrænset.

De indsatte havde i et vist omfang selv egne effekter i cellerne, herunder møbler. Særligt de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte havde sat et personlig præg på cellerne med egne effekter, herunder lænestole, skabe, tæpper mv.

Cellerne og møblementet var af varierende (vedligeholdelses)standard. Nogle steder var der således møbler af nyere dato (bl.a. i afdelingen for negativt stærke indsatte hvor der var kommet nyt inventar i forbindelse med indretningen af denne afdeling), mens der andre steder (særligt i midterfløjen) var meget gamle møbler, herunder de gamle jernsenge som er fastmonteret på væggen og som kan slås op.

Det blev oplyst at der i forbindelse med ombygningsarbejderne vil komme nyt inventar, herunder nye brikse, i alle de celler der omfattes af ombygningen, og at det koster ca. 25.000 kr. at istandsætte hver celle og udstyre den med nyt inventar. Da midterafdelingen ikke berøres af ombygningen, vil der ikke komme nyt inventar der, selv om det flere steder (bl.a. i celle 104) er tiltrængt. Der er heller ikke planer om udskiftning af de gamle jernsenge dette sted. Det blev oplyst at nogle af de indsatte selv har flyttet bundplade i sengen så den er kommet højere op, og bedre kan bruges som sofa.

Under inspektionschefens inspektion af Arresthuset på Mors noterede han sig at arresthusets celler var udstyret med tilsvarende fastboltede senge. Han konstaterede dels at de var meget lave, og at de dermed ikke uden videre kunne bruges som sofaer, dels at de var for korte til nogle indsatte, og desuden at de fremstod meget "fængselsprægede". Inspektionschefen bad arresthuset om at overveje at anskaffe lænestole. Han henviste i den forbindelse

også til at sengene ikke uden videre kan bruges som sofa fordi de er meget lave.

Arresthuset oplyste efterfølgende at arresthusets økonomiske situation ikke gav arresthuset mulighed for at afholde udgifter til anskaffelse af lænestole til alle cellerne.

Direktoratet anførte følgende:

”...

Direktoratet kan oplyse, at lænestole ikke indgår i almindeligt standardudstyr. Direktoratet overvejer aktuelt, hvorvidt der er mulighed for at lade en lænestol indgå i standardudstyret, hvilket ikke umiddelbart vurderes realistisk på grund af pladsforholdene. Det vil som alternativ blive overvejet at udvikle en sengemodel, der kan anvendes som sofa.

”...

For så vidt angår de celler som er omfattet af byggeplanerne og dermed skal have udskiftet inventar, har jeg ikke anledning til at foretage mig noget.

Jeg går ud fra at statsfængslet i forbindelse med den generelle udskiftning af celleinventar vil påse at cellerne i midterafdelingen bliver udstyret med det nyest mulige inventar. Jeg går endvidere ud fra at statsfængslet ved en fremtidig udskiftning af sengene i midterafdelingen, vil være opmærksom på den nye sengemodel som direktoratet er ved at udvikle.

Det blev oplyst at der altid er en utrolig god orden på cellerne i afdelingen for negativt stærke indsatte, men at det kniber hermed andre steder i fængslet.

Nogle steder (bl.a. i celle 105 i Mdr. 1) var der (stadig) utildækkede/-slørede indkigshuller i døren. I celle 105 var hullet dog dækket til indefra.

På kontraktafdelingen – der ligger i en selvstændig bygning – er stuerne større end cellerne i fængslets hovedbygning (ca. 16 m²). Stue 7 blev besøgt. Der er tale om et pænt værelse med højt til loftet. Møblement er pænt, men er ikke kriminalforsorgens standardcelleinventar. Den indsatte på stue 7 oplyste at de indsatte på denne afdeling ikke må have egne effekter i form af tv, radio og musikanlæg således som det er tilfældet for de indsatte i resten af fængslet. Øvrige effekter, som f.eks. tøj, bøger, udsmykning mv., udleveres som i fængslet i øvrigt. Tv kan lejes for 40 kr. om ugen. Hvis den indsatte tillige ønsker musikanlæg, koster det 60 kr. om ugen. Til stuen hører endvidere et køleskab, og der er en vask med varmt og koldt vand.

På afdeling NØ – den beskyttede afdeling i en af de andre særskilte bygninger – der har plads til 16 indsatte, er stuerne også større end cellerne i fængslets hovedbygning. De er på ca. 16 m². Stue nr. 805 blev besøgt. Møblementet i denne celle var af ældre dato. Også døren i denne celle var af ældre dato med utildækket indkigshul.

Jeg henstiller til statsfængslet at sørge for at der sker en tildækning af indkigshullerne i alle døre til cellerne. Jeg beder om underretning når dette er sket.

2.4. Gangarealer mv.

De enkelte belægsafdelinger i hovedbygningen består af lange gange. På hver side af gangen er der celler, opholdsstuer, køkkener, kontorer, bade- og toiletfaciliteter, vaskerum (med vaskemaskine og tørretumbler) mv. På afdeling K og NØ i de selvstændige bygninger er der dog kun celler på den ene side af gangen. 1. salen på afdeling NØ blev ikke besøgt.

Nogle steder er gangene brede. Andre steder på etager hvor gulvet ikke er understøttet, f.eks. på afdelingen for negativt stærke indsatte (Sdr. 2), er den midterste del af gangen lukket af med et lavt gitter, således at det kun er mu-

ligt at færdes på en smal gang i hver side. Dog er der et mindre areal i midten hvor gangen er i fuld bredde.

Bl.a. på afdelingerne Sdr. 1, Mdr. 1 og Ndr. 2 er der billard og bordtennis på gangen.

Fra loftet på gangen på 4. sal i skoleområdet (ved lokalet hvor der undervises i det kognitive program) dryppede der vand ned.

Jeg henstiller til statsfængslet at undersøge og udbedre dette forhold. Jeg beder om underretning når dette er sket.

Gangen på kontraktafdelingen er lys og udsmykket med billeder på væggene. Der er endvidere grønne planter på gangen. På trappen mellem stueetagen og 1. sal er der et stort voliere.

På afdeling NØ er der stole og borde på gangen og reoler med et bibliotek.

Bl.a. på afdelingen for negativt stærke indsatte var der reoler med bøger og tidsskrifter på gangen.

2.5. Bade- og toiletfaciliteter

Til hver afdeling er der knyttet bade- og toiletfaciliteter til de indsatte. Belægsafdelingerne i hovedbygningen indeholder hver to baderum som er meget smalle (½ cellestørrelse), og som flere steder (bl.a. på Mdr. 1) trænger til reovering. Der er endvidere to toiletter på hver afdeling der ligeledes flere steder trænger til reovering, herunder udskiftning af de gamle stålvaske, som er meget slidte, og derfor ser beskidte ud selvom de er rengjorte. Vaskene hænger (meget) lavt.

På den baggrund og under henvisning til det ovenfor anførte, under pkt. 2.2., om at statsfængslet særligt med henblik på genopretning af midterfløjen vil søge om del i direktoratets pulje for genopretningsmidler, beder jeg om særskilt underretning om udfaldet af denne ansøgning.

Det blev oplyst at renevæskeordningen administreres af sundhedspersonalet som de indsatte således skal henvende sig til hvis de ønsker udlevering af renevæske. Udleveringen sker nu i portionsflasker.

Denne ordning er i overensstemmelse med direktoratets brev af 3. oktober 2000 til kriminalforsorgens anstalter og til arrestinspektører vedrørende permanentgørelse af forsøgsordningen med fri adgang til renevæske i kriminalforsorgens institutioner, herunder de retningslinier for administrationen af ordningen som er anført i brevet. Inspektionschefen meddelte i brev af 26. januar 2001 direktoratet at han for så vidt angår institutioner med fast sundhedspersonale ikke har bemærkninger til denne ordning.

På kontraktafdelingen er der ligeledes fælles toilet og bad for de indsatte på gangen. Der er i alt to toiletter i stueetagen, og et på 1. sal. I et forrum i stueetagen er der en håndvask som, på tidspunktet for inspektionen, var ved at blive udskiftet. Håndvasken var blevet skiftet på toilettet ovenpå. I baderummet der ligger i stueetagen, er der tre brusere. Der er et forhæng på langs, men ingen afskærmning imellem de tre brusere. I et hjørne ved gulvet var der en skade hvor malingen på fliserne var skallet af. (Der lå endvidere et brugt håndklæde). De indsatte kan ikke låse når de er i bad.

Jeg henstiller til statsfængslet at undersøge mulighederne for at etablere en form for afskærmning mellem de tre brusere. Jeg beder om underretning når dette er sket og om resultaterne heraf.

På kontraktafdelingen er der endvidere et særskilt toilet som skal benyttes når de indsatte afgiver urinprøver. Der er et spejl så de ansatte kan overvåge afgivelsen. Desuden er der et toilet på 1. sal.

2.6. Køkkenforhold

Til hver afdeling er der knyttet et køkken. I afdelingerne i hovedbygningen er det cirka dobbelt cellestørrelse. Nogle steder (f.eks. på Mdr. 1) er det dog lidt større. Køkkenerne er indrettede med stålbord med to vaske, opvaske-maskine, kogeplader, ovn, køleskab mv. Fængslet har således ikke, som det tidligere har været tanken, fjernet opvaskemaskinerne. Køkkenerne er funktionelle, men da de flere steder er slidte, og der er tale om nogle af kriminalforsorgens ældste køkkener, ønsker fængslet dem renoveret.

Der er ikke indrettet spiseplads i køkkenerne på afdelingerne i hovedbygningen. Men der er fælles spisestue i et særskilt rum lidt nede ad gangen, for de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte på 1. sal. Her står også afdelingens fælles fryser. Det giver ikke anledning til problemer at de indsatte er fælles herom. Generelt var der pænt rent og en pæn orden i køkkenerne.

Det blev oplyst at køkkenerne ikke får kontrolbesøg af fødevaremyndighederne (tidligere Levnedsmiddelkontrollen) da de har status som kollegiekøkkener, men at embedslægen vil kunne foretage tilsyn heraf. Det er dog ikke sket i mange år. Blandt det materiale som fængslet senere under inspektionen udleverede fremgår det dog at Levnedsmiddelkontrollen i 1996 aflagde besøg på køkkenerne i fængslet.

Køkkenerne på kontraktafdelingen og afdeling NØ er pæne og har spiseplads.

Udover det forhold at jeg kan være enig med statsfængslet i at køkkenerne – bortset fra køkkenet på afdeling Sdr. 1 og 2 og køkkenet på kontraktafdelingen – er gamle og kunne trænge til renovering, giver statsfængslets køkkener mig ikke anledning til bemærkninger.

2.7. Opholds- og fritidslokaler

Der er, som nævnt ovenfor, særskilte spisestuer til de enkelte afdelinger i hovedbygningen. Herudover har alle afdelinger særskilte opholdsstuer.

Opholdsrummene i hovedbygningen (spise- og dagligstuer) varierer i standard med hensyn til møblement, indretning mv. Nogle steder er der således pæne, nye(re) møbler, mens der andre steder er (meget) gamle møbler. Fx var møblelementet i spisestuen i Mdr. 1 gammelt, mens opholdsstuen samme sted var pæn med et nyt reolsystem og en hjørnesofa. Det blev oplyst at fængslet i et vist omfang køber møbler til afdelingernes fællesrum på loppemarkeder.

På afdelingen for negativt stærke indsatte har opholdsstuen nyere møbler, tv (placeret oven på et ældre spisebord) og dart, men den er kedelig i indretningen og uden udsmykning eller grønne planter. Det blev oplyst at de indsatte ved udsmykning ønsker at få lokalet til at se klubagtigt ud.

Opholdsrummet på afdeling K, der ligesom denne afdelings øvrige fællesrum er beliggende på 1. sal, er pænt istandsat. Der er gule vægge og et tv som er hængt op på en hylde på væggen. Der er borde og et større antal lænestole (der var stablet på bordet og i den ene ende af stuen, formentlig i forbindelse med rengøring). Langs den ene væg står der en reol med diverse bøger og spil. Der er endvidere store, grønne planter på gulvet.

På afdeling NØ er der i opholdsstuen to bløde sofaer, en topersoners og en trepersoners, et pænt sofabord, som ikke er kriminalforsorgens standardtype

og et par lænestole som er kriminalforsorgens standardtype. Langs den ende væg er der et bord hvorpå der er opstillet tre pc'er. Væggene er blå.

På nogle af afdelingerne er der endvidere rum med kombineret billard/bordtennis. På andre afdelinger står det på gangen. Vinduerne i afdeling NØ's billard/bordtennisrum sidder meget højt, og rummet virker derfor mørkt. Der er spraglede gardiner. På væggen under loftet er der en vandskade.

I Ndr. 2 er der et nedslidt musiklokale hvor bl.a. der lå tomme yoghurtkartoner. Der virkede beskidt og uordentligt. Der er endvidere et undervisningslokale med en tavle og et gammelt nedslidt fysiklokale. Det blev oplyst at disse rum kun bruges undtagelsesvist. Samme sted er der et hobbylokale hvor det er muligt at arbejde med bl.a. ler.

På Mdr. 2 var der et pc-rum med to pc'er. På kontraktafdelingen er der ligeledes et særskilt pc-rum med tre pc'er.

Særafdelingerne har egne fritidslokaliteter på afdelingen. Kondirummet i afdelingen for negativt stærke indsatte er på størrelse med tre celler. Det er indrettet med forskellige styrketræningsinstrumenter herunder håndvægte, kondicykel mv. På forespørgsel blev det oplyst at der ikke er aktuelle planer om at lave kondirummet om, med henblik på at brugerne laver motionsprægede øvelser frem for styrketræning. På væggen er der en planche med viste øvelser og et træningsprogram. Rummet bar præg af flittig brug.

Det blev oplyst at proteinpulver er en stor salgsvare i hobbybutikken. Derimod har man kun én gang taget en indsat i brug af anabolske steroider. I udtalelsen af 10. januar 2002 har fængslet oplyst at udsagnet antages at stamme fra fritidskoordinatoren der tillige bestyrer hobbybutikken. Fængslet har bekræftet at man kun én gang har taget en indsat i brug af anabolske steroider, men har samtidig oplyst at der ved visitation ikke sjældent inddrages

ulovlige muskelopbyggende stoffer. I 2001 var der tale om 16 fund af sådanne stoffer.

Gulvet i kondirummet på kontraktafdelingen er beklædt med et gulvtæppe som der er et stort hul i. Der var ikke nogen instruktion i brugen af redskaberne, men det blev oplyst at der var et træningsprogram på vej. I kondirummet i afdeling NØ var der heller ikke nogen skriftlig instruktion i brugen af redskaberne mv.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har ved flere lejligheder i forbindelse med direktoratets inspektioner henstillet til kriminalforsorgens anstalter at skriftlige brugsanvisninger gøres direkte tilgængelige i kondirum. I forbindelse med direktoratets inspektion af Arresthuset i Slagelse den 10. december 1998 anføres således bl.a. følgende herom i rapport af juni 1999 om inspektionen, s. 14:

” ...

Der udleveres instruktionsmateriale til de indsatte, der bruger [kondi]lokalet. Rejseinspektionen bemærkede, at instruktionsmaterialet bør opsættes på en planche i kondirummet.

...”

Jeg henstiller at statsfængslet tilvejebringer skriftlige instruktioner i brugen af motionsredskaberne og at statsfængslet gør instruktionsmaterialet direkte tilgængeligt for de indsatte ved opslag i motionslokalerne eller lignende. Jeg beder om underretning når dette er sket.

Afdelingen for negativt stærke indsatte har endvidere to ret store og lyse hobbyrum hvor der arbejdes med henholdsvis maling, læder og træ, bl.a. til bæltter og skilte. I sidstnævnte værksted var en rude i et af vinduerne smadret.

Jeg går ud fra at statsfængslet enten har sørget for eller vil sørge for udskiftning af ruden.

Fængslet har en flot gymnastiksal der er indrettet i en særskilt bygning der tidligere blev anvendt til kirke, og hvor vinduerne er højsiddende og buede foroven. De indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte må også benytte denne gymnastiksal. En af de indsatte på kontraktafdelingen fortalte at de indsatte fra denne afdeling to gange om ugen kan komme over i gymnastiksalen.

I udtalelsen af 10. januar 2002 har fængslet bemærket at gymnastiksalen ikke fuldt ud opfylder fængslets behov, henset til at fængslet har 187 indsatte (fra 2003 220 indsatte).

Jeg har noteret mig det anførte – som jeg kan være enig i. Jeg finder dog ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at foretage mig noget vedrørende dette forhold ud over at bemærke at jeg går ud fra at direktoratet er opmærksom herpå og lader det indgå i direktoratets overvejelser med hensyn til fremtidige projekter inden for kriminalforsorgens område.

2.8. Besøgsafdelingen

Besøgsafdelingen er beliggende umiddelbart inden sydfløjen. Der er i alt 11 besøgslokaler af almindelig cellestørrelse. To af lokalerne (benævnt 11 og 12) er i en særskilt afdeling i forlængelse af besøgsafdelingen, og bruges udelukkende af de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte. Disse to lokaler, hvoraf kun det ene – nr. 11 – blev fremvist, er nyindrettede og har tilhørende toilet og tekøkken med køkkenbord med vask, køleskab, kaffemaskine, elkedel og mikroovn. Der stod tillige en babyskråstol. Selve besøgsrummet indeholder en briks, et lille sofabord og to lænestole. Der er endvidere en radio i lokalet og billeder på væggene. Vinduet sidder højt og kan åbnes i den ene side. Der er persienner for vinduet. Besøgsrummene 11

og 12 er forsynet med ét fjernsyn, ét videobånd med børneprogrammer og én PlayStation med spil til børn. De nævnte effekter kan flyttes efter behov.

Af de øvrige besøgslokaler blev nr. 10 besigtiget nærmere, men da dørene til flere af de øvrige lokaler stod åbne, var det muligt også at danne sig et indtryk af disse lokaler. De virkede nyistandsatte og indeholder nyere møblement – en briks, et sofabord og to lænestole. Der er pæne, farvede gardiner for de højtsiddende vinduer. Der er endvidere en kaffemaskine, en håndvask og billeder på væggene. Der virkede pænt og rent i lokalerne.

De lokaler som de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte benytter, holdes aflåst under besøget. Det skyldes dels at denne afdeling afvikler visse besøg uden at der er personale i besøgsafdelingen, dels at andre indsatte skal passere forbi disse besøgsrum. Dørene til de øvrige lokaler er ikke låst udefra, men kan låses indefra.

På gangen uden for de ni rum der benyttes af de indsatte der ikke er på afdelingen for negativt stærke indsatte, er der opsat et legemiljø, tv med video, legotavler og legoklodser mv. som de besøgendes børn kan benytte, dog ikke de børn der er med til besøg hos indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte. Det blev oplyst at børnene færdes på legeområdet udelukkende på forældrenes ansvar og ikke på statsfængslets.

Jeg beder statsfængslet om nærmere at redegøre for dette ansvarsforhold både i henseende til skader som indsatte eventuelt kan forvolde besøgende børn, og i henseende til skader som børnene kan pådrage sig under deres leg på området. Jeg beder om direktoratets bemærkninger hertil.

På gangen er der endvidere automater hvorfra der kan købes slik, chokolade, sodavand og cigaretter.

I forbindelse med min inspektion af statsfængslet i december 1992 blev det oplyst at en automat, som ligeledes var opstillet på besøgsgangen, var ejet af personalets idrætsforening, og at overskuddet ved salg gik til idrætsforeningen. Da der ikke under inspektionen fra de indsatte side blev klaget over automaten, fandt jeg ikke anledning til at foretage mig noget vedrørende forholdet.

I forbindelse med min seneste inspektion af Statsfængslet i Horsens den 22. oktober 1998 bad jeg statsfængslet om nogle oplysninger vedrørende de salgsautomater som var opstillet i statsfængslet. Fra en klage, som jeg tidligere havde modtaget fra en indsat, vidste jeg at automaterne (i alt fald) tidligere blev administreret af statsfængslets kantineforening som bestod af samtlige ansatte. Jeg bad bl.a. statsfængslet om at oplyse om kantineforeningen fortsat stod for ordningen med salgsautomater. Jeg anmodede også om at få oplyst hvorvidt der var knyttet et overskud til ordningen, og i bekræftende fald hvorledes den del af overskuddet der måtte anses for at hidrøre fra indsatte og deres besøgende, blev anvendt.

I udtalelse af 9. juli 2001 anførte direktoratet følgende vedrørende ordningen:

” ...

Direktoratet har indhentet to supplerende udtalelser fra statsfængslet vedrørende automatsalg i besøgsgangen.

I den første har fængslet oplyst, at det er en personalerevet kantineforening, der forestår salget fra i alt 3 automater i besøgsafdelingen.

Kantineforeningen forestår foruden dette salg tillige salget i 2 andre automater, salg af madvarer til personalet i frokoststuen samt engrossalg af kaffe i ½ kilo poser.

Prisfastsættelse af alle varer i kantineforeningens regi er ens og sker på baggrund af de af grossisterne oplyste vejledende udsalgspriser.

Der foretages ikke særskilt opgørelse over, hvad den enkelte automat opfyldes med, og der foretages ikke særskilt optælling af omsætningen i den enkelte automat.

Fængslet har på denne baggrund tilkendegivet, at det ikke er muligt at oplyse, hvor stor omsætningen hidtil har været i de enkelte automater, endside i de 3 automater i besøgsafdelingen.

Dette vil alene være muligt at udskille for fremtiden, om end der ifølge det oplyste vil være tale om et stort og tidskrævende arbejde forbundet hermed.

Fængslet har i den forbindelse oplyst, at man har spurgt den nuværende købmand om mulighederne for at overtage driften af automaterne i besøgsafsnittet. Dette ønsker den pågældende imidlertid ikke, da omsætningen ikke forventes at kunne modsvare ressourceforbruget.

Direktoratet finder det principielt uhensigtsmæssigt, at et eventuelt overskud på varesalg til de indsatte og disses pårørende tilfalder de ansatte.

Direktoratet har derfor anmodet fængslet om at undersøge mulighederne for fremover at udskille driften på vareautomaterne således, at et eventuelt overskud tilfalder de indsatte.

Fængslet har som opfølgning herpå i sin udtalelse af 6. juni 2001 indstillet, at salget fra besøgsangens automater fremover bortforpagtes til Kantineforeningen mod en afgift på ½ % af bruttoomsætningen ekskl. moms. Det bemærkes, at afgiften er identisk med den afgift, fængslets købmand betaler for forpagtning af butikssalget.

Fængslet har udarbejdet udkast til forpagtningsaftale, jf. vedlagte bilag, og det fremgår heraf, at Kantineforeningen forpligtes til at føre særskilt optælling af omsætningen i automaterne på besøgsgangen, ligesom varerne skal sælges til leverandørernes vejledende udsalgspriser.

Fængslet indstiller endvidere, at forpagtningsafgiften anvendes til indkøb til nyttiggørelse i besøgsafsnittet efter samråd med de indsattes talsmænd.

Fængslet har i sin indstilling tillige tilkendegivet, at hvis indstillingen ikke imødekommes, vil det medføre, at der ikke fremover vil være mulighed for, at de indsatte kan foretage indkøb i forbindelse med besøg, da fængslet ikke indenfor de økonomiske rammer har mulighed for at afsætte ressourcer til indkøb og vedligeholdelse af automaterne.

Direktoratet har til hensigt at imødekomme fængslets indstilling om bortforpagtning af automatsalget, idet denne efter en samlet vurdering må anses for at være bedst stemmende med hensynet til de indsatte, og idet en sådan ordning findes at imødegå de principielle betæneligheder, der er nævnt ovenfor.

...”

Jeg udtalte herefter følgende:

”...

Jeg har noteret mig at det fortsat er kantineforeningen der står for ordningen med salgsmater der foruden de tre automater på besøggsgangen omfatter to andre automater, og at det ikke er mulig at oplyse, hvor stor omsætningen hidtil har været i de enkelte automater, herunder de to automater i besøgsafdelingen. Jeg har endvidere noteret mig at det af fængslets udtalelse af 6. juni 2001 i øvrigt fremgår at omsætningen i automaterne på besøggsgangen skønnes at ligge mellem 100.000 og 150.000 kr. brutto inklusiv moms om året (hvoraf størstedelen antages at stamme fra personalets indkøb).

Jeg finder det, ligesom direktoratet, principielt forkert at et (eventuelt) overskud på varesalg til de indsatte og deres besøgende tilfalder personalet.

Jeg har noteret mig at varen i automaterne sælges til – og efter udkastet til forpagtningsaftale fremover fortsat skal sælges til – leverandørernes vejledende udsalgspriser (der ifølge fængslets udtalelse af 6. juni 2001 i intet tilfælde er højere end købmandens priser), at det er købmandens vurdering at omsætningen ikke forventes at kunne modsvare ressourceforbruget (herunder udskiftning og vedligeholdelse af automaterne), at kantineforeningen ifølge udkastet til forpagtningsaftale forpligtes til at føre særskilt optælling af omsætningen i automaterne på besøggsgangen, og at den foreslåede forpagtningsafgift der er identisk med den forpagtningsafgift som købmanden betaler (½ % af bruttoomsætningen eksklusiv moms), skal anvendes til indkøb til nyttiggørelse i besøgsafsnittet efter samråd med de indsattes talsmænd.

Idet jeg forudsætter at fængslet vil følge udviklingen med hensyn til (eventuelt) overskud af automaterne, og vil overveje ordningen på ny såfremt regnskabet viser et (ikke ubetydeligt) overskud, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

...”

På den baggrund anmoder jeg statsfængslet om en udtalelse om ejerforholdet til automaten som er opstillet på besøggsgangen, og om anvendelsen af det eventuelle overskud som automaten giver. Jeg beder endvidere om direktoratets bemærkninger til statsfængslets ordning.

Besøggsgangens vægge består af røde mursten ca. ¾ op til loftet. Ovenover er der en friseudsmykning.

Til besøgsafdelingen er der knyttet et venterum og et gennemgangslokale med skabe hvor de besøgende kan låse deres ting inde og tage nøglen med til besøg. Der er endvidere en detektorkarm som de besøgende skal igennem inden besøget kan afvikles.

Ved besøgsafdelingen er der endvidere et lille tekøkken som de besøgende og indsatte må benytte til tilberedning af lettere anretninger. Det blev oplyst at det er tilladt de besøgende at medbringe købt forplejning hvis det er i original emballage.

Besøgsafdelingens og besøgslokalernes fysiske rammer giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Fængselsinspektøren oplyste at fængslet har planer om at slå besøgsrum sammen og inddrage det nuværende mødelokale (skakrummet) til besøg. Fængslet ønsker at indrette rummene med toilet og tekøkken. Der bliver i så fald tale om lokaler på i alt 16 m². Direktoratet for Kriminalforsorgen behandler for tiden en ansøgning fra fængslet herom.

Jeg beder om underretning om direktoratets svar på statsfængslets ansøgning.

I kontraktafdelingen afvikles besøg på selve afdelingen, herunder på de indsatte opholdsrum.

2.9. Kirken

Kirkesalen er indrettet i den ene ende af en af de selvstændige bygninger. Det er en lang, smal bygning, der i øvrigt huser skrædderiet, jf. pkt. 2.11. nedenfor. Fængslet er ikke helt tilfreds med denne kirkesal da den ikke skiller sig ud fra de øvrige bygninger, og da stolene er almindelige cellestole. Præsten har også fremsat ønske om udsmykning. Fængslet overvejer at søge fonde om tilskud til forbedringer, jf. pkt. 2.11, og har planer om at flytte kirken.

Jeg beder om underretning om statsfængslets overvejelser.

Det blev oplyst at der er 6-10 stabile kirkegængere. Præsten skal være behjælpelig med hensyn til at arrangere religiøs betjening af personer med andre trosretninger. Det blev endvidere oplyst at de muslimske indsatte havde fremsat ønske om en imam, og fængslet undersøger for tiden mulighederne for at få en sådan tilknyttet på timebasis. Endvidere arbejdes der på at få indrettet et bederum. Da de fleste udlændinge er anden generations indvandrere, er behovet dog ikke så stort, oplyste statsfængslet.

De indsatte på kontraktafdelingen kan gå i kirke uden for fængslet. På afdelingen for negativt stærke indsatte bliver der afholdt gudstjeneste på afdelingen hvis det ønskes.

Kirkerummet giver mig ikke anledning til bemærkninger.

2.10. Undervisningslokaler

Skoleområdet ligger mellem midterfløjen og nordfløjen sammen med fængslets bibliotek og består af fire mindre undervisningslokaler og et fysiklokale som er under afvikling idet det ikke længere bruges. Der er også et pc-rum og et køkken og spiselokale. Fængslets hobbybutik ligger også i dette område. Det blev under inspektionen oplyst at hobbybutikkens største salgsvare er proteinpulver der sælges i bølter af forskellige størrelser.

Biblioteket er stort og velordnet, og der var pænt og rent. Det blev oplyst at det er en del af Nyborg Kommunes bibliotek. Fængslet køber sig til bibliotekstid (dvs. et antal bibliotekartimer). Bibliotekaren kommer i 2½-3 timer to aftener om ugen. Ordningen koster 150.000 kr. om året uden bøger og tidsskrifter. Der er bogkataloger som på kommunebibliotekerne. Biblioteket betjener også afdelingen for negativt stærke indsatte og enrumafdelingen. De indsatte herfra kan bestille bøger, men har ikke adgang til biblioteket. De bogsamlinger som findes rundt omkring på afdelingerne er formentlig kasserede bøger fra biblioteket.

Der er en læsesal tilknyttet som kan benyttes af indsatte fra fællesskabsafdelinger – også på visse tidspunkter udenfor bibliotekets åbningstider.

Herudover er der (på 4. sal) et lille lokale hvori der undervises i det kognitive program. Fængslets erfaringer hermed er positive.

Afdelingen for negativt stærke indsatte har eget undervisningslokale med syv pc'er mv. Der er dog ikke så stor interesse for undervisning på denne afdeling, men de indsatte benytter flittigt computerne der er internt forbundne. Printerens, der før var i et lukket lokale, er nu flyttet ud på gangen så de indsatte selv kan printe ud. Der er endvidere et bibliotek på gangen. Der var en (vand)skade i loftet i dette rum.

Jeg går ud fra at statsfængslet får udbedret vandskaden.

2.11. Værksteder

Af værkstedsfaciliteter er der et værksted for grafiske fag som egentlig består af tre værksteder (bogbinderi, tilskæreri og trykkeri). Desuden er der et montageværksted og et skrædderi. Herudover er der et særskilt værksted for den beskyttede afdeling NØ og en projektskole.

I bogbinderiet foregår der en nicheproduktion af egentlig bogindbinding for kriminalforsorgen (kriminalforsorgens årsberetninger mv.), og på tidspunktet for inspektionen blev der også produceret en bog som beskriver fængselshistorie. Tidligere havde fængslet en stor produktion for staten (postvæsenet). Bortset fra bogindbinding mv. består arbejdet i almindeligt samle- og tilskæringsarbejde f.eks. af karton og papir. På dette værksted kan der være beskæftiget op til 19 indsatte fra de almindelige fællesskabsafdelinger. Pauser holdes på arbejdspladsen i den tilknyttede frokoststue, og de indsatte har madpakke med. Det blev oplyst at denne arbejdsplads er rimelig populær blandt de indsatte.

De maskiner der er i trykkeriet, er ikke avancerede nok til at fængslet kan konkurrere med andre trykkerier, så derfor er der ikke store afsætningsmuligheder. Maskinerne vil kunne gøres mere avancerede, og der er for så vidt også et kundegrundlag, men hvis maskinerne bliver mere avancerede, vil de indsatte ikke kunne betjene dem da betjening i så fald kun må ske ved faguddannede.

Montageværkstedet beskæftiger kun indsatte fra den beskyttede afdeling Mdr. 2. Der kan være op til 17 indsatte beskæftiget ad gangen, men på tidspunktet for inspektionen var der kun 9 beskæftigede på dette værksted. Arbejdet foregår i to lokaler og består i almindeligt pakkearbejde og simpelt montagearbejde. Også de indsatte i arrestafdelingen og isolationsafdelingen er beskæftiget med montagearbejde der således udgør et stort arbejdsområde for fængslet. På værkstedet blev der på inspektionstidspunktet bundtet klude og tvist i det ene lokale. I det andet lokale består arbejdet af gevindskæring, samling af el-artikler og podning af roser. Montagearbejdspladsen havde på tidspunktet for inspektionen ordrer fra 7-9 firmaer. Ordretilgangen følger konjunkturerne i samfundet i øvrigt. Der arbejdes ikke på akkord, men der kan gives bonus.

En kontorstol var dækket med et betræk med tape omkring.

Afdelingens tilhørende køkken og frokoststue virkede lettere nusset og rodet. Også her var der en kontorstol dækket med et betræk med tape omkring.

Jeg går ud fra at statsfængslet fremover vil sørge for at holde køkken og frokoststue rene og ordentlige.

Det blev oplyst at Arbejdstilsynet af og til kommer på besøg, men tilsynet havde ikke været der i de seneste 5-6 år. Fængslet erindrede umiddelbart kun én påtegning. (Den angik asfalten).

I skrædderiet der ligger i en anden, meget lang og smal bygning, sys der uniformsbenklæder til kriminalforsorgen. Der er plads til at 14 indsatte kan arbejde dér, men på inspektionstidspunktet var der ikke arbejde til flere end 8-10 indsatte. Der arbejdes på akkord som er indpasset efter timelønnen. De indsatte kan tjene op til 500 kr. hvis de arbejder hurtigt. Det er maksimum efter reglerne. Denne arbejdsplads er eftertragtet af de udenlandske indsatte. Der hører frokoststue og køkken til skrædderiet.

Det blev oplyst at fængslet har svært ved at konkurrere med arbejdspladser i Polen og andre lande i Østeuropa. Tidligere syede kriminalforsorgen også uniformer til politiet, DSB og postvæsenet, men i forbindelse med privatiseringen af postvæsenet gik produktionen til Østeuropa og Asien.

På værkstedsskolen, der ligger i en anden bygning, tilbydes forskellige kurser af samme type som AMU-centret på Fyn tilbyder, fx svejsekurser. Skolen startede oprindeligt som en egentlig lærlingskole, men det kneb med at få nye elever. Derfor tilbydes der nu kun korttidsuddannelser/kurser i samarbejde med AMU-centret. Indholdet af kurserne, afviklingen og den tidsmæssige udstrækning af kurserne er identisk med tilsvarende kurser på AMU-centret.

Kurserne omfatter metal, motor og elektronik. I 1999 meldte 75 indsatte sig til et svejsekursus, og 49 af dem fuldførte og fik et kursusbevis fra AMU-centret (ikke fra fængslet). I 2000 deltog færre indsatte, men det skyldtes at der ikke havde været den nødvendige personalebemanding til gennemførelse af kurserne.

Der er i gennemsnit 7-8 indsatte om dagen på skolen, og der udstedes gennemsnitligt ca. 40 kursusbeviser om året. Gennemførelsesprocenten er – på trods af de særlige forhold for de indsatte i fængslet, herunder at der undertiden sker løsladelse midt i et kursusforløb – stort set lige så stor som for tilsvarende kurser på AMU-centret.

Fængslet ligger ikke inde med oplysninger om hvorvidt de indsatte som gennemfører kurser på værkstedsskolen, får arbejde bagefter på grundlag heraf. Imidlertid får de indsatte på skolen nogle succesoplevelser som er en nok så stor og vigtig del af resocialiseringen.

En ny værkstedsskole indgår i byggeprojektet (bl.a. på grund af myndighedskrav).

Værkstedsfaciliteterne giver mig ikke anledning til bemærkninger.

De indsatte på kontraktafdelingen har et lille træværksted på 1. sal hvor der bliver fremstillet bl.a. gyngeheste. Desuden er der et cykelværksted. Fængslet oplyste at der laves en aktivitetsplan for de indsatte på denne afdeling. Bortset fra en lille produktion på træværkstedet og undervisning i mindre omfang, er aktiviteterne bl.a. madlavning, rengøring, havehold, og pasning af afdelingens fugle. Der foregår megen aktivitet uden for fængslet for de indsatte på denne afdeling. De tager af sted gruppevis f.eks. på indkøb hos købmanden, i svømmehallen, og de tager til forskellige kulturelle arrangementer.

Kontraktafdelingens værksted giver mig ikke anledning til bemærkninger.

De indsatte på den beskyttede afdeling NØ har eget værksted i en nærliggende barak. Alle indsatte fra denne afdeling (på tidspunktet for inspektionen 16) kan være beskæftiget der, men faciliteterne er så dårlige at de kun beskæftiges halvdags. Beskæftigelsen for de indsatte i barakken består i pakning af engangsservice (plastikbestik og -glas). Produktionen skal flyttes til den gamle værkstedsskole når en ny er opført. Barakken skal så enten renoveres til brug for bl.a. det kognitive færdighedsprogram og fritidsvirk-

somhed for hele fængslet, eksklusiv nordfløjen, eller anvendes som lager. Fængslet regner med at produktionen er flyttet inden for de næste to år.

Jeg beder statsfængslet om oplysning om flytningen af produktionen.

Der er ikke særskilte arbejdslokaler på afdelingen for de negativt stærke indsatte, og da arbejde derfor vil skulle ske på cellerne, håndhæves arbejdspligten ikke på denne afdeling. Dette har direktoratet godkendt. Der er i stedet 37 timers planlagte aktiviteter. Denne afdeling har et hobbylokale, et læder- og træværksted og et edb-lokale, jf. pkt. 6. Der er ingen værk mestre. For at kompensere er edb-lokalet bedre på denne afdeling end på de øvrige afdelinger.

Afdelingens lokaler og værksted giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Besigtigelsen af værkstedsfaciliteterne omfattede også det gamle snedkeri der rummer produktionsskolen hvor nord- og syddelene og første sal i midterdelen står tomme. Produktionsskolen skal udvides og moderniseret, og der skal indrettes fritidsområde for fællesskabs- og programafdelingerne. Produktionsskolen skal beskæftige 8-10 indsatte ved oplæring og arbejds træning, for nogle indsattes vedkommende i længerevarende forløb. Fritidsområdet skal omfatte et træværksted (hobby), et rum til kunstneriske aktiviteter (ler, maleri mv.), edb-lokale og en hobbybutik. Bemandingen i produktionsskolen udgøres af en faglærer og en fængselsfunktionær. Fritidsområdet bemannes efter behov.

Herudover blev fængslets lagerbygning (papirlager) og civildepot besøgt. På lageret kan der være to indsatte beskæftiget, mens der ikke må være indsatte beskæftiget på depotet hvor effekter som er frataget de indsatte, er henlagt. Her er der mulighed for gennemlysning af effekter.

Det blev på forespørgsel oplyst at arbejdsvægring sjældent forekommer. Når en indsat er arbejdsvægrende, anbringes han den første dag i straffe- og isolationsafdelingen i arbejdstiden. Han opfordres til at genoptage arbejdet. På andendagen følges samme procedure. Hvis den indsatte også på tredjedagen fastholder at være arbejdsvægrende, anbringes han i enrum. Der er hverken i år 2000 eller år 2001 sket enrumsanbringelse på grund af arbejdsvægring, og i 1999 skete det kun i et tilfælde.

2.12. Sygeafdeling

Sygeafdelingen er beliggende i nordfløjen, men vil blive flyttet i forbindelse med ombygningsarbejderne, jf. pkt. 2.2. ovenfor. En af sygestuerne, stue 8, blev besigtiget. Det er en stor enkeltmandsstue der er meget nedslidt. Den er institutionspræget og har gammelt inventar. Sengen er ikke af den sædvanlige hospitalstype, men en almindelig seng med gærde i hoved- og fodende. For vinduet (der sad højt) var der hængt et tæppe op.

Det blev oplyst at klientellet ofte er indsatte med psykiske problemer som bruger sygeafdelingen som en slags refugium. Opholdstiden i afdelingen varierer, men ofte er der tale om ophold af ½ års varighed eller mere.

Rummet hvor der afgives urinprøver, blev besigtiget. Der er tale om et lille rum med et forhæng og en bademåtte som de indsatte kan stå på. Det blev oplyst at der er to ansatte der observerer at alt går rigtigt til. På væggen hænger der et lille træskab hvor urinprøverne opbevares. Fængslet foreviste en af de plastikopper som anvendes. Det blev oplyst at der er tale om engangsmateriel.

Talsmændene klagede over forholdene ved urinprøveafgivelse. Jeg henviser til pkt. 4.1.3. nedenfor.

2.13. Observations- og sikringscelle

Fængslet har en sikringscelle og to observationsceller. Sikringscellen er beliggende i sygeafdelingen (Ndr. 4), mens observationscellerne er beliggende på 2. sal i straffe- og isolationsafdelingen (Ndr. 3). Ingen af cellerne var i brug under inspektionen.

Sikringscellen indeholder en fastmonteret briks på midten af gulvet. Sengen var redt og bælte og remme lå fremme. Fængslet oplyste at denne celle først tages i brug når der er behov for bælte og remme. Ellers anvendes observationscelle. Der er således næsten aldrig ikke-fikserede indsatte i sikringscellen. Loftet er forsænket, og der er en rude hvorigennem personalet kan observere den indsatte. På briksen lå der tillige undertøj fremme. Rummet var pænt og rent.

Det blev oplyst at sikringscellen, foruden af Statsfængslet i Nyborg, anvendes til anbringelse af indsatte fra andre institutioner under kriminalforsorgen, herunder institutioner på Sjælland. Sikringscellen i Statsfængslet i Nyborg er den eneste sikringscelle på Fyn. Ca. halvdelen af alle anbringelserne i sikringscellen er fængslets egne, den anden halvdel er indsatte fra andre institutioner.

Jeg kan til orientering oplyse at jeg i forbindelse med min seneste inspektion af Statsfængslet i Horsens gjorde mig nogle overvejelser om, hvorvidt permanent udstyr på sengen i sikringsceller (læderbælte og læderremme) er i overensstemmelse med det skånsomhedsprincip der er nærmere omtalt i indstilling om sikringsceller og observationsceller, side 23, november 1972.

Jeg tilkendegav at det på den ene side ikke ganske kan udelukkes at det påsatte udstyr i nogle tilfælde kan føre til en anvendelse af fikseringsmidler, hvor en sådan anvendelse strengt taget ikke er nødvendig. Udstyret kan muligvis også medføre anvendelse af flere fikseringsmidler end de der måtte være nødvendige i det konkrete tilfælde. Hertil kommer at det heller ikke

kan udelukkes at udstyret kan være medvirkende til at optrappe en situation med sikringscelleanbringelse, således at det blotte syn af udstyret bliver den faktor der udløser en herefter begrundet anvendelse af fikseringsmidler – uanset omfanget heraf. På den anden side fandt jeg ikke helt at kunne udelukke at udstyret i påsat stand – i hvert fald i et vist omfang – i de tilfælde, hvor anvendelse af fikseringsmidler er begrundet, i et vist omfang kan medvirke til at selve anbringelsessituationen ikke trækker ud og således optrappes på grund af den tid der medgår til anbringelsen. Jeg fandt heller ikke at kunne se bort fra at sikkerhedsmæssige hensyn kan gøre sig gældende i de nævnte tilfælde; dette for så vidt angår såvel den indsatte som ansatte.

Direktoratet udtalte herefter at direktoratet er enig i mine betragtninger om, hvilke hensyn der bør indgå i overvejelserne vedrørende den rejste problemstilling. Direktoratet udtalte videre dels at de sikkerhedsmæssige hensyn, for så vidt angår såvel den indsatte som ansatte, som jeg også havde nævnt, bør tillægges betydelig vægt, dels at permanent påsat udstyr ikke er til hinder for anvendelsen af det nævnte 'skånsomhedsprincip', herunder at der eventuelt i konkrete tilfælde sker anbringelse i sikringscelle uden fiksering.

Efter en samlet vurdering gav direktoratet udtryk for den opfattelse at der ikke var grundlag for at kritisere at læderbælte og læderremme var påsat permanent på sengen i sikringscellen i Statsfængslet i Horsens.

Jeg tilkendegav afsluttende at jeg ikke havde bemærkninger til at fikseringsudstyret var permanent påsat sengen i sikringscellen, men samtidig at det forekom mig mest hensynsfuldt at de fikseringsmidler som ikke anvendes i en given situation fjernes. Jeg tilkendegav videre at såfremt en indsat udtrykkeligt fremsætter ønske om at udstyr der ikke bliver brugt, bliver fjernet under anbringelsen, taler dette med afgørende vægt for at det sker.

De samme betragtninger gør sig gældende for fikseringsudstyret i sikringscellen i Statsfængslet i Nyborg.

Bortset herfra giver sikringscellen mig ikke anledning til bemærkninger.

Observationscellerne indeholder en fastmonteret briks der er placeret op ad væggen. Der er endvidere et fastmonteret bord og en bæk. Der er en håndvask i hjørnet. Der er et højsiddende vindue uden gardiner, og en radiator der var dækket af et gitter. Den ene af cellerne var lettere slidt, bl.a. var malingen omkring vinduet kradset af. Der var endvidere et brandmærke i bænken og ridsemærker på dørens inderside. Det blev oplyst at cellen havde været anvendt som almindelig celle i en meget kort tid i forbindelse med evakuering af indsatte på grund af brand, og at disse mærker formentlig stammede derfra.

Cellekaldet blev afprøvet. Det virkede ikke, men det viste sig at det var slået fra. Det virkede således da det blev slået til igen.

Observationscellerne giver mig ikke anledning til bemærkninger.

2.14. Straffe- og isolationsafdeling og særligt sikrede celler

Straffe- og isolationsafdelingen er beliggende i Ndr. 3, men skal flyttes i forbindelse med ombygningen. Det er overvejende frivilligt enrumsanbragte der opholder sig der for tiden. Der er i alt 22 celler, inklusiv to særligt sikrede celler. De blev på tidspunktet for inspektionen ikke anvendt som særligt sikrede celler, men den ene (celle 705) anvendtes som almindelig celle til en indsat der var anbragt i tvungen enrum.

På gangen er der et mindre bibliotek.

2.15. Købmand

Købmandsbutikken er indrettet i et lokale imellem midterfløjen og nordfløjen, op til skoleområdet. Der er tale om en mindre butik med et rimeligt pænt varesortiment. Udvalget af fersk kød var dog begrænset. Det blev oplyst at det kan bestilles. Det blev endvidere oplyst at fængslet har haft problemer med at finde leverandører af halalkød.

Priserne syntes umiddelbart at svare til normale købmandspriser og således at leve op til kravet i kontrakten om samme priser i fængslets butik som i købmandens egen butik (i Stige), ligesom der også var tilbudsvarer.

Enkelte af varerne viste sig at have overskredet udløbsdatoen, hvilket købmanden der var til stede under besigtigelsen, blev gjort opmærksom på.

Det blev oplyst at de indsatte handler afdelingsvis, dog handler de indsatte fra afdelingen for negativt stærke indsatte kun fem ad gangen. Handel foregår over disken.

Talsmændene rejste nogle klager over købmandspriserne. Jeg henviser til pkt. 4.1.5. nedenfor.

2.16. Udenomsarealer

Fængslet har en fodboldbane. I 2000 blev der endvidere anlagt en militær øvelsesbane.

På arrestafdelingens gamle gårdtursareal ud for sydfløjen der også bruges til de indsatte fra afdelingen for negativt stærke indsatte, er der opsat et volley-/badmintonnet. Der er endvidere borde/bænke, herunder i et overdækket skur så det er muligt at sidde i tørvejlr. Der er en lav hæk der ikke skærmer mod indkig fra bygningen. Ud over dette areal, kan de indsatte fra denne af-

deling bruge militærbanen. Der er endvidere et fuldstændig afskærmet areal (det ligner et ”bur”) til isolerede indsatte.

Kontraktafdelingen og afdeling NØ har egne gårdtursarealer der grænser op til afdelingerne. Kontraktafdelingens areal indeholder havebassin, drivhus, voliere, borde/bænke, pavillon og en muret grill.

Afdeling NØ's gårdhave har græsplæne med hegn omkring og borde/bænke.

2.17. Særligt om kontraktafdelingen

Det er en betingelse for at komme på afdelingen at den indsatte har haft et massivt stofmisbrug og er motiveret for at komme ud af det. De indsatte indgår i et kontraktforhold med henblik på at blive stoffri. Det blev oplyst at det er personalet og de indsatte på afdelingen der sammen tager stilling til anmodninger om at komme på afdelingen. Personalet har dog det sidste ord hvis der er uenighed.

Før den indsatte kan få ophold på afdelingen, skal han over en seks ugers periode aflevere rene urinprøver. Kontrakten (guleroden) består i bedre afsoningsforhold såfremt den indsatte kan holde sig stoffri og arbejder seriøst med sin udslusningsplan. De indsatte på denne afdeling kommer ikke kun fra fængslets andre afdelinger, men også fra andre fængsler og arresthuse. Afdelingen har ingen kontakt med de øvrige indsatte i fængslet.

Modsat hvad der gælder for kontraktfængselsafdelingen i Statsfængslet i Vridsløselille (Kongens Ø) er der ikke tale om at personalet på kontraktafdelingen har en særlig uddannelse. Afdelingen er således bemanded med helt almindelige fængselsfunktionærer, og fængslet har selv opbygget afdelingen. Dog er der en psykolog tilknyttet afdelingen i 10-12 timer om ugen, men det er for at supervisere personalet og ikke for at behandle de indsatte, men det har selvfølgelig en afledt effekt på de indsatte. Filosofien bygger på

socialpædagogiske principper. Der anvendes samtaleterapi og undervisning i det kognitive program.

Den gennemsnitlige opholdstid på afdelingen er ca. ni måneder. Minimum er opholdstiden er 5-6 måneder. Langtidsdømte skal således have mindst ½ år tilbage af afsoningstiden, og højst 1-1½ år. Frafaldsprocenten er ca. 50. De indsatte på afdelingen er typisk i alderen mellem 25 og 30 år.

Afdelingen har samme bemanning som de øvrige afdelinger, men da der kun er 12 indsatte på denne afdeling, er bemanningen reelt bedre end for de øvrige afdelinger.

Det blev oplyst at de ansatte spiser sammen med de indsatte på afdelingen. Ud over kostpenge til de indsatte får afdelingen penge til bespisning af fem ansatte. De indsatte laver mad to og to sammen skiftevis en uge ad gangen, og de laver mad til alle de indsatte på afdelingen. Alle spiser således sammen.

En af de indsatte på afdelingen fortalte bl.a. at reaktionen hvis en indsat "falder i", men selv fortæller det, er anbringelse i isolationsafdelingen (første gang) i 28 dage hvorefter den indsatte vil kunne komme tilbage til afdelingen. Hvis personalet opdager det, overføres den indsatte til en almindelig afdeling.

Afdelingen efterlod et godt indtryk. Der var rent og pænt og tilsyneladende en god atmosfære.

3. Møde med ledelsen og samarbejdsudvalget

Under mit møde med ledelsen og samarbejdsudvalget blev en række emner drøftet. Mange af disse er nævnt ovenfor i forbindelse med gennemgangen af de bygningsmæssige forhold mv. De resterende forhold er omtalt nedenfor.

3.1. Strukturændringernes virkning i Statsfængslet i Nyborg

Strukturændringerne som i øjeblikket gennemføres i hele kriminalforsorgen, indebærer for statsfængslerne bl.a. en økonomisk og sagsbehandlingsmæssig selvstændighed. Ansvar for løn og drift lægges ud til statsfængslerne. Statsfængslet skal nu administrere en samlet bevilling på 80 til 100 mio. kr. imod den tidligere bevilling på 14 mio. kr.

De overordnede ændringer har haft betydning for sammensætningen af statsfængslets ledelse på flere planer. Statsfængslet har fået en økonomichef som er ansvarlig for den økonomiske forvaltning/økonomi-styringen.

Derudover er statsfængslet blevet inddelt i 3 afdelinger med hver sin afdelingsleder. Afdelingslederne er et nyt element i statsfængslets ledelse. De to stillinger som henholdsvis ledende overvagtimester og forsorgsleder er ændret til personale- og sikkerhedskonsulent og behandlingskonsulent. Derudover er stillingen som forvalter ændret til beskæftigelsesleder. Afdelingslederne får – svarende til forholdet mellem statsfængslet og direktoratet – hver en sum penge til drift af afdelingerne og til aflønning af afdelingernes personale. Tanken bag dette er bl.a. at skabe en tættere kontakt mellem personalet og de indsatte. Afdelingslederne har ansvar for såvel behandling, sikkerhed og frihed i forhold til de indsatte.

De tre afdelinger er følgende:

Arrestafdelingen

Fællesskabsafdelingerne

Program/- behandlingsafdelingen.

Ad 1. Arrestafdelingen vil – ifølge de ovennævnte byggeplaner – få nogle bedre fysiske rammer, jf. afsnit 2.2.

Ad 2. Afdelingerne bliver som de fællesskabsafdelinger statsfængslet kender i dag. De permanente afdelinger for negativt stærke indsatte i Ndr. 1 og Ndr. 2 hører organisatorisk til fællesskabsafdelingerne, og bliver gennemrenoveret.

Ad 3. Herunder hører særlige behandlingsmæssige tiltag af forskellig art. Af særlige afdelinger har statsfængslet i dag afdeling K (kontraktafdelingen) og to beskyttede afdelinger (NØ og midter 2). I fremtiden skal der være to beskyttede afdelinger, jf. afsnit 2.2. ovenfor (+ afdeling Sdr. 2 som nu huser de negativt stærke indsatte). Derudover vil statsfængslet gerne have en behandlingsform/afdeling for stofmisbrugere som svarer til afdelingen i Statsfængslet i Vridsløselille hvor Kongens Ø projektet er gennemført. Statsfængslet ser desuden et muligt behov for en afdeling til alkoholafvænnning, og et program hvor man sammenkobler det kognitive færdighedsprogram med afdelingslivet. Derudover havde statsfængslet tanker om en slags alternativ til Anstalten ved Herstedvester for så vidt angår behandling af personer som er dømt for seksualforbrydelser. I den forbindelse blev det bemærket at der på Odense Universitetshospital er ekspertise at hente til et samarbejde om en behandlingsform for denne gruppe af indsatte.

Som noget særligt for Statsfængslet i Nyborg har dette fængsel tillige en teknisk afdeling med teknisk ansvar for statsfængslerne i Ringe og på Søby-søgård og de fynske og sønderjyske arresthuse.

3.2. Det pengeløse samfund

Forsøgsordningen med det såkaldte pengeløse samfund som blev indført i 1996 blev drøftet med samarbejdsudvalget.

Indledningsvis blev det oplyst at den følgegruppe som er nedsat af direktoratet til at evaluere forsøgsordningen havde holdt møde kort tid før inspektionen. Gruppen havde anbefalet at ordningen fortsætter og at der bliver indført et elektronisk betalingssystem med plastickort. Baggrunden for indførelsen af plastickortet er at gruppen har vurderet at dette er lettere og billigere at bruge for de indsatte. Det blev tilføjet at systemet som det fungerer nu er noget ”bøvlet”, og at der hyppigt opstår fejl.

Om baggrunden for ordningen blev det oplyst at stærke indsatte udnytter svage indsatte, bl.a. økonomisk, og at det på grund af dette ikke var muligt at følge pengestrømmene i statsfængslet. F.eks. forsvandt gennemsnitligt en tredjedel af de penge der blev udbetalt. Der var i samarbejdsudvalget enighed om at man som følge af ordningen havde opnået den gennemsigtighed som man før indførelsen af ordningen havde efterlyst. Dertil kommer at mange af de negativt stærke indsatte nu er flyttet til særafdelingen.

Der blev rejst spørgsmål om hvorvidt ordningen havde nogen konstaterbar effekt på mængden af narkotika i statsfængslet. Det blev oplyst at stofforbruget i statsfængslet formentlig er det samme, men at de svage, herunder stofmisbrugere, er blevet sikret væsentligt i forhold til kostforplejning. Det er således helt sikkert at de svage nu, til forskel fra tidligere, dagligt får mad.

Til gengæld er et af modargumenterne – som i øvrigt flere gange er anført af de indsatte – at det pres der tidligere var på de svage indsatte inden for fængslets mure, nu er rykket uden for til familie, pårørende mv. Ledelsen oplyste at presset rent logisk vil flytte sig. Imidlertid havde ledelsen ikke indtryk af at presset uden for er blevet større end det var før etableringen af

stærkeafdelingen og indførelsen af ordningen med det pengeløse samfund. Videre oplyste ledelsen at man i statsfængslet er meget opmærksom på problemet, herunder risikoen for inkassovirksomhed mv. uden for statsfængslet.

Endnu et argument – ifølge ledelsen formentlig det bedste – mod ordningen er at den er i strid med normaliseringsprincippet. På forespørgsel om ikke indførelsen af plastickortet vil bringe ordningen mere i overensstemmelse med normaliseringsprincippet, anførte ledelsen at det mener de indsatte ikke, idet det ikke vil være muligt for dem at få dan- eller visakort efter endt strafudståelse, jf. også pkt. 4.1.1.

3.3. Det fysiske arbejdsmiljø

Personalet oplyste at det fysiske arbejdsmiljø ikke er tilfredsstillende på grund af mangel på nødvendige bevillinger. F.eks. har man ikke fået etableret de nødvendige pc-arbejdspladser til opfølgning på et pc-projekt fordi der mangler bevillinger til borde og stole.

3.4. Det psykiske arbejdsmiljø

Det blev oplyst at etableringen af afdelingen for negativt stærke indsatte har bevirket et fald i antallet af trusler mod personalet og også mellem de indsatte. Imidlertid er der gennem de senere år sket en stor ændring i klientellet af de indsatte. Personalet oplever en systematisk dårlig og hård omgangstone. Det er psykisk meget hårdt for personalets vedkommende og kan i grelle tilfælde resultere i sammenbrud med pension som eneste alternativ.

Som bud på årsagen til denne udvikling blev det anført at mange (velfungerende) indsatte bliver ”samlet op” af de mange kriminalpolitiske tiltag som er sat i værk, herunder ordningerne om betingede domme med vilkår om samfundstjeneste og behandling af personer som er dømt for seksualkriminalitet. Klientellet i de lukkede fængsler bliver dermed tilsvarende hårdere.

Dette opleves af personalet som en negativ spiral. Der stilles krav om at personalet skal være fleksibelt og omstillingsparat, mens miljøet blot bliver hårdere og hårdere.

En repræsentant fra skolen oplyste supplerende at de indsatte i boglig henseende bliver ringere og ringere, og at det efterhånden er svært at danne grundlag for eksamenshold. Samtidig blev der peget på det forhold at der på grund af oprettelsen af specialafdelingerne snart ikke mere er egentlige traditionelle fællesskabsafdelinger. Mange indsatte udstår endvidere deres straf i isolation. Personalet oplever derved et stigende antal henvendelser som er begrundet i ønsket om omsorg.

Som en anden årsag til det hårdere klientel blev nævnt sygehusvæsenets nedlæggelse af sengepladser i psykiatrien og indførelsen af distriktpsychiatrien. Betragtningen var den at manglen på opholdssteder i mange tilfælde desværre resulterer i kriminalitet og fængselsophold for resourcesvage personer der ikke kan begå sig i fængselsverdenen. Derved opstår det stigende antal indsatte i isolation. Inspektøren bemærkede i den forbindelse at kriminalforsorgen godt kunne bruge ”omsorgspladser”.

3.5. Euforiserende stoffer

Om situationen med hensyn til stoffer i statsfængslet oplyste ledelsen at der findes stoffer da der er en betydelig efterspørgsel og dermed et marked for stoffer.

Ledelsen oplyste at følgende tiltag er iværksat for at forhindre tilgangen af euforiserende stoffer:

- a. Alle euforiserende midler anses for illegale, herunder medicin og hash. Dette fremgår af statsfængslets husorden som alle gøres bekendt med ved indrulleringen.

b. Statsfængslet har et visitationshold som består af eksperter i visitation og i at finde euforiserende stoffer. Holdet fungerer også som efterretningshold; dvs. de undersøger, spørger og indsamler tips. Statsfængslet reagerer som regel i anledning af tips, oplysninger mv. Der findes dog sjældent noget, idet de indsatte bærer stofferne på sig.

c. Af og til bruges kriminalforsorgens narkohunde dels på baggrund af mistanke og dels med henblik på træning af hundene. Undertiden deltager politiets og Told & Skats narkohunde i træningssessioner.

Ledelsen oplyste endvidere at de primære indsmuglingsveje er uoverværet besøg og udgang. Stofferne skjules i eller på legemet. Ledelsen angav desuden andre indsmuglingsrisici.

I resultatkontrakten som statsfængslerne har tegnet med direktoratet, indgår en indstilling om iværksættelse af foranstaltninger til yderligere bekæmpelse af euforiserende stoffer i fængslerne. Af mulige foranstaltninger blev nævnt en scanner (af varer, personer mv.) som gør udsving på stoffer, stramning af udgangspraksis og mere overværet besøg. Det sidste anså fængslet dog for en meget ressourcekrævende opgave, medmindre der blev etableret glasvægge mellem de indsatte og de besøgende.

Det blev desuden nævnt at statsfængslet har oplevet en ændring i stofmarkedet således at der formentlig nu – i modsætning til tidligere – er mere rygeheroin end hash inden for murene.

Endelig blev det oplyst at mere end 50 pct. af de indsatte er stofmisbrugere.

I sin udtalelse af 10. januar 2002 har fængslet i tilknytning hertil anført følgende:

”...

Ledelsens indstilling er således:

- Stoffer – og anden kontrabande – findes i alle fængsler verden over, selv i såkaldte Supermax fængsler.
- Stoffer efterspørges af de indsatte, hvoraf mere end 50% er stofmisbrugere og der sidder til overflod indsatte med lange domme for stofhandel og a priori med gode handelsforbindelser udenfor muren.
- Indsmuglingsvejen er helt overvejende stof skjult i eller på legemet, enten hos besøgende (og derfra til indsatte) eller i forbindelse med uledsaget udgang.
- I forbindelse med besøg/udgang gennemgår den indsatte altid en personundersøgelse i nøgen tilstand og tøj m.v. undersøges særskilt.
- Rectalundersøgelser anvendes, når der er bestemte grunde til at antage, at indsatte skjuler stoffer i rectum.
- Besøgstilladelser og tilladelser til udgang overvejes altid i lyset af indsmuglingsrisiko.
- Uoverværet besøg og udgang er særdeles vigtige redskaber i arbejdet med at sluse indsatte ud til en kriminalitetsfri tilværelse – redskaber der er særligt vigtige i arbejdet med klientellet i et lukket fængsel.
- Fængslet foretager meget hyppige undersøgelser af personer og rum, herunder at indsattes celler udtages stikprøvevist til undersøgelse.
- Der anvendes urinprøver før og efter udgang i forbindelse med personalets iagttagelser af (stofpåvirket) adfærd.

...

Narkotika i et lukket fængsel skal bekæmpes. Dels med mange og varierede kontrolforanstaltninger, dels ved behandlingstilbud til narkomaner og i særlige afdelinger for indsatte, der – beviseligt gennem urinprøver – ikke ønsker at have noget med stoffer at gøre (stoffri afdelinger), kontrol med og segregering [udskillelse; min bemærkning] af kendte handelsmænd og allerbedst ved, at narkomaner ikke anbringes i fængsel.”

4. Møder med talsmandsgrupperne

4.1. Møde med fællestalsmandsgruppen

Nedenfor gennemgås nogle af de spørgsmål som blev rejst under mit møde med fællestalsmandsgruppen og efterfølgende drøftet med ledelsen.

4.1.1. Det kontantløse fængsel

Der henvises indledningsvis til det ovenfor anførte under pkt. 3.2. vedrørende ledelsens bemærkninger til ordningen.

Talsmændene gav udtryk for at mødevirksomheden i den følgegruppe som skal evaluere ordningen ligger stille.

Talsmændene var utilfredse med at der er tale om en forsøgsordning som har været i gang siden 1996 uden mærkbare resultater. Desuden var talsmandsgruppen skeptisk over for indførelsen af ordningen med plastikkort fordi den efter de indsattes opfattelse kan blive for svær at holde regnskab med.

Om den allerede eksisterende ordning oplyste talsmandsgruppen at den er for vanskelig at administrere og forstå, især for udenlandske indsatte som der er ca. 25 pct. af. Derfor har mange indsatte den opfattelse at der er fejl i regnskabet hvilket der, ifølge talsmændene, formentlig også ofte er. Det blev oplyst at ordningen fungerer således at man dels modtager en lønspecifikation, dels et kontouttog. Lønspecifikationen sendes ud i en foreløbig udgave hver tirsdag med henblik på eventuelle indsigelser. Hver torsdag bliver lønnen disponibel ved overførsel til den såkaldte rådighedskonto. Kontouttoget vedrører rådighedskontoen. Misforståelserne opstår som regel ved at man om tirsdagen får den opfattelse at man har det beløb som fremgår af den foreløbige lønseddel til rådighed. På det tidspunkt er der imidlertid ikke sket afstemning med rådighedskontoen og dermed med de beløb som man måtte have brugt på indkøb mv. i den mellemliggende periode. Dertil kommer at der kan ske fejl i konteringen. Talsmændene anførte at sådanne problemer ikke vil opstå hvis der både med hensyn til løn og indkøb skete kontant afregning – her ville man altid vide hvor mange penge der er tilba-

ge. Et alternativ er at fastlåse de indsatte kostpenge og udbetale arbejdslønnen i kontanter.

I forbindelse med spørgsmål om effekten af en eventuel genindførelse af pengesamfundets effekt på stærke-/svageproblematikken, oplyste talsmændene at problemet blot er blevet værre efter indførelsen af ordningen med det kontantløse fængsel. De svage indsatte betaler dobbelt pris for narko i købmandsvarer hvis man ikke på en eller anden vis kan skaffe kontanter til betaling. Desuden fremhævede talsmændene at problemet er flyttet uden for murene, således at familie og pårørende til svage indsatte bliver ofre for pression.

Om indførelsen af ordning med plastickort tilføjede talsmandsgruppen at mange indsatte kommer ud af statsfængslet med en stor gæld, og at det derfor ikke er muligt at få et dankort. Som indsat kommer man derfor ud til kontantøkonomi hvilket man ikke har lært videre om i fængslet.

Sværhedsgraden af kontoudskrifterne blev efterfølgende nærmere drøftet med ledelsen som oplyste at det forhold at lønspecifikationen sendes ud i en foreløbig udgave egentlig er udtryk for en parts-høring. Ledelsen medgav at lønspecifikationen kan være vanskelig at forstå, og der var enighed om at lønsedler også i samfundet i øvrigt kan være svære at læse.

Jeg modtog under inspektionen et eksempel på henholdsvis en lønseddel og et kontoudtog.

Som jeg tilkendegav under inspektionen, har jeg noteret mig såvel talsmændenes som ledelsens synspunkter vedrørende ordningen med det pengeløse samfund. Ordningen følger jeg som hidtil særskilt på en generel sag med j.nr.1995-2716-625.

Jeg foretager mig herefter ikke i denne forbindelse videre vedrørende forsøgsordningen.

4.1.2. Telefonordning

Talsmændene oplyste at det i f.eks. Statsfængslet i Vridsløselille er meget lettere at få adgang til et telefonopkald end i Statsfængslet i Nyborg. I Statsfængslet i Nyborg administreres telefonadgangen stramt. Man har efter statsfængslets interne regler et ugentligt opkald, og man kan risikere at blive sat i en situation hvor man må vælge mellem sine meget nære familiemedlemmer. Talsmændene anførte at statsfængslerne bør administrere således at der gælder lige vilkår, og påpegede desuden at der i de åbne statsfængsler er fri adgang til at føre telefonsamtaler.

Ledelsen oplyste at de indsatte, efter de nugældende regler, kun har krav på telefonopkald i situationer hvor brevveksling ikke er et brugbart alternativ, og hvor det er praktisk muligt at ringe. Ordningen med at de indsatte har adgang til et ugentligt opkald er indført af statsfængslet selv. Ledelsen var af den opfattelse at ordningen bør administreres liberalt og oplyste at der ofte gives tilladelse til flere end et opkald om ugen.

Talsmændene var desuden tvivlende over for og bekymrede i forhold til den telefonordning som skulle træde i kraft med den nye straffuldbyrdelseslov den 1. juli 2001. Statsfængslet havde på tidspunktet for inspektionen endnu ikke taget initiativ til opstilling af telefonbokse selvom fængslet havde lovet det. Talsmændene spurgte hvad de skulle gøre hvis det ikke skete inden lovens ikrafttræden.

Jeg oplyste at statsfængslet naturligvis skal efterleve loven og sørge for opstilling af telefonbokse og hvad der ellers er nødvendigt for

ordningens indførelse. Jeg tilkendegav overfor ledelsen at jeg havde anbefalet talsmændene at rette henvendelse til mig hvis statsfængslet ikke i tide fik opstillet telefonbokse mv.

Ledelsen oplyste at man på daværende tidspunkt afventede en melding fra direktoratet vedrørende bestilling og opstilling af det nødvendige materiel.

Jeg modtog efter inspektionen et brev af 19. juni 2001 fra fællestalsmandsgruppen i statsfængslet. Talsmandsgruppen klagede over at statsfængslet endnu ikke havde installeret det udstyr som er nødvendigt for at den ny telefonordning kan træde i kraft. I henhold til straffuldbyrdelsesloven (lov nr. 432 af 31. maj 2000 om fuldbyrdelse af straf mv.) skulle telefonordningen gælde fra den 1. juli 2001.

En af mine medarbejdere kontaktede telefonisk statsfængslet som bekræftede at det nødvendige udstyr fortsat ikke var kommet til statsfængslet, og at en ny telefonordning derfor endnu ikke var trådt i kraft. Statsfængslet oplyste imidlertid samtidig at den hidtil gældende telefonordning i statsfængslet var blevet udvidet således at der var adgang til at foretage to ugentlige opkald i stedet for kun et.

Jeg fandt det herefter mest hensigtsmæssigt at sende talsmandsgruppens brev af 19. juni 2001 med bilag videre til statsfængslet, med henblik på at statsfængslet tog stilling til det som var anført i brevet, og med henblik på at statsfængslet redegjorde for præcis hvordan og hvornår statsfængslet agter at indføre en ny telefonordning. Jeg bad endvidere på talsmandsgruppens vegne statsfængslet om at redegøre for om den eksisterende ordning er i overensstemmelse med § 57 i straffuldbyrdelsesloven og de nærmere regler i

bek. nr. 378 af 17. maj 2001 om adgangen til at telefonere for indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminalforsorgens institutioner (telefonbekendtgørelsen). Jeg bad om underretning om statsfængslets svar og oplyste at statsfængslets svar vil kunne påklages til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Idet jeg fortsat ikke havde modtaget underretning om statsfængslets svar til talsmandsgruppen i oktober 2001 kontaktede en af mine medarbejdere igen statsfængslet som oplyste at statsfængslet endnu ikke havde besvaret talsmandsgruppens brev, men at ledelsen løbende holder de indsatte orienteret om status på sagen. Statsfængslet oplyste samtidig at det nødvendige udstyr/telefonforbindelser fortsat ikke var blevet installeret, og at den hidtil gældende telefonordning var blevet yderligere udvidet, således at der nu var adgang til at foretage fire ugentlige opkald i stedet for to.

Hvis statsfængslet fortsat ikke har svaret talsmandsgruppen, beder jeg statsfængslet om over for mig at redegøre for præcis hvordan og hvornår statsfængslet agter at indføre en ny telefonordning. Jeg beder endvidere statsfængslet om at redegøre for om den eksisterende ordning er i overensstemmelse med § 57 i straffuldbyrdelsesloven og de nærmere regler i bek. nr. 378 af 17. maj 2001 om adgangen til at telefonere for indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminalforsorgens institutioner (telefonbekendtgørelsen). Jeg beder desuden direktoratet om at redegøre for sin opfattelse af spørgsmålet.

4.1.3. Urinprøver

Talsmændene klagede over ydmygende forhold i forbindelse med afgivelse af urinprøver. Man skal stå på et kludetæppe bag et forhæng hvor to fængselsfunktionærer venter på den anden side, og der er ingen vask hvor man kan vaske sine hænder bagefter. For så vidt angår de fysiske rammer i forbindelse med urinprøveafgivelse henvises til pkt. 2.5. ovenfor.

Talsmændene klagede desuden over risikoen for fejl og sjudsk ved resultaterne. Det blev oplyst at der ved urinprøveafgivelsen bruges en lille plasticskål som ligner en marmeladekrukke og ikke en rigtig kolbe som man får udleveret ved lægen. Krukken/bægeret bliver genbrugt. Efter afgivelsen bliver bægeret, sammen med eventuelle andre bægre, sat ind i et lille vakkelvornet træskab som tømmes af en sygeplejerske. På den måde kan der ifølge talsmændene let ske ombytning af prøver. Desuden er der risiko for at de fængselsfunktionærer som "er efter en" putter noget i bægrene. Talsmændene mente således at der er for stor risiko for menneskelige fejl, og at bægeret bør plomberes i de indsattes påsyn.

Det blev under rundgangen oplyst at de omtalte bægre som bruges til urinprøverne, er engangsbægre og således ikke, som oplyst af talsmændene, bruges flere gange, jf. ovenfor under pkt. 2.12.

Talsmandsgruppen oplyste at der var et eksempel på en indsat som havde fået inddraget sin tilladelse til udgang på grund af en positiv urinprøve, selvom det var helt sikkert at han ikke havde indtaget euforiserende stoffer. I anledning af sagen har talsmandsgruppen kontaktet Krim med henblik på at få taget en hårprøve eller lignede for at bevise den indsattes uskyld. Talsmandsgruppen er af den opfattelse at der bør indføres en mulighed for at bevise sin uskyld med f.eks. en hårprøve, eventuelt sådan at de indsatte selv kan betale for prøven, men det er blevet nægtet dem.

Ledelsen oplyste at der, set i et tidsmæssigt perspektiv, kan være bevismæssige vanskeligheder ved at bruge hårprøver, idet stoffer kan spores lang tid tilbage.

Under henvisning til mine erfaringer fra en sag om fejkilder ved urinprøveafgivelse som blev rejst af talsmandsgruppen i Stats-

fængslet i Vridsløselille under inspektionen af dette statsfængsel den 13.-14. juni 2000, udtalte jeg under inspektionen at der er tale om nogle retssikkerhedsmæssigt meget vanskelige problemstillinger som det er svært at give bud på løsningen af. Fejlkilder er yderst vanskelige helt at undgå. Anvendelsen af for eksempel kontrollerende hårprøver vil formentlig ikke helt udelukke fejlkilder.

Jeg sendte efterfølgende talsmandsgruppen en kopi af min udtalelse af 2. april 2001 om fejlkilder ved urinprøveafgivelse.

Jeg foretager mig herefter ikke videre i anledning af dette spørgsmål.

4.1.4. Udgang

Talsmændene oplyste at der ifølge statistiske oplysninger afvikles flere udgange i Statsfængslet i Vridsløselille og i Statsfængslet i Horsens end i Statsfængslet i Nyborg. Talsmændene oplyste videre at der i forbindelse med de udgange der afvikles fra Statsfængslet i Vridsløselille er mindre udgangsmisbrug end i forbindelse med udgange som afvikles fra bl.a. Statsfængslet i Nyborg.

Endvidere oplyste talsmændene at man i Statsfængslet i Nyborg til forskel fra de andre statsfængsler starter med at have udgangskarantæne.

Jeg beder statsfængslet om at redegøre for de statistiske forskelle som talsmandsgruppen har peget på. Jeg beder endvidere statsfængslet om, så vidt muligt, at redegøre for årsagen til disse forskelle. Jeg beder om direktoratets bemærkninger hertil.

4.1.5. Købmandspriser

Talsmændene klagede over at købmandens priser var højere end de priser som han har i sin butik udenfor statsfængslet. Som anført ovenfor under pkt. 2.15. syntes priserne på varerne i købmandsbutikken umiddelbart at svare til de normale købmandspriser og således at leve op til kravet i kontrakten mellem statsfængslet og købmanden om samme priser i fængslets butik som i købmandens egen butik (i Stige). Endvidere var der tilbudsvare i købmandsbutikken.

Ledelsen blev imidlertid spurgt om der føres kontrol med købmandens priser. Det blev oplyst at der kun var sket kontrol med hensyn til overholdelse af kontrakten én gang inden for de seneste seks år. Nogle ansatte havde sammen med en indsat (købmandsudvalget) besøgt købmandens butik i Stige og foretaget en sammenligning af priserne på udvalgte varer. Enkelte forskelle blev konstateret, og kontrollen gav således anledning til nogle småjusteringer. Jeg opfordrede herefter statsfængslets købmandsudvalg til igen at foretage et priskeck. Ledelsen tilkendegav at man snarest ville tage en tur til købmandens butik for at se på priserne dér.

Jeg beder om underretning om købmandsudvalgets priskontrol og om hvad den måtte give anledning til.

Jeg fik udleveret en kopi af ugens tilbudsavis.

Efterfølgende har jeg sendt talsmandsgruppen en kopi af noget materiale om prisniveauet hos statsfængslernes købmænd.

Idet jeg går ud fra at statsfængslet fremover løbende vil føre tilsyn med at kontrakten med købmanden overholdes, foretager jeg mig

på nuværende tidspunkt ikke videre i anledning af talsmændenes klage.

4.1.6. Pigtråd

Talsmændene oplyste at fængselsinspektøren i dagspressen har udtalt sig om flugter og om at der skal sættes pigtråd rundt om fængslet på grund af flugtfare. Talsmændene anførte at fængselsinspektøren gav vildledende oplysninger idet der i meget lang tid faktisk kun har været en flugt. Inspektøren havde ved sine oplysninger medtaget udeblivelser i forbindelse med udgang.

Ledelsen oplyste at der skal sættes pigtråd op på grund af etableringen af den særligt sikrede afdeling i statsfængslet. Fordi statsfængslet går ind i en periode med store ombygninger mv., har man af sikkerhedsmæssige årsager valgt at fremskynde opsætningen af pigtråd.

Som jeg oplyste under inspektionen er der tale om et sikkerhedsmæssigt spørgsmål som det som udgangspunkt ikke ligger indenfor mine arbejdsopgaver at tage stilling til.

Jeg foretager mig derfor ikke videre i den forbindelse.

4.1.7. Skolen

Talsmændene klagede over undervisningsudbuddet. F.eks. er der kun mulighed for at tage hh og hf-studiet som selvstuderende, og der er kun tre pladser til selvstuderende. Der er heller ikke samme antal lærertimer til rådighed som i Statsfængslet i Vridsløselille.

Ledelsen bekræftede at der ikke er klasseundervisning på hf-studiet, men adgang til at tage enkeltfag på selvstudium og i bedste fald til at sammenstykke en fuld hf-eksamen.

Talsmændenes udtrykte endvidere utilfredshed med skolens standard. Mange mente at der mest af alt er tale om et opbevaringssted, mens skolen i Statsfængslet i Vridsløselille er langt bedre. F.eks. blev det oplyst at et meget stort antal timer bliver afløst (bl.a. af en bestemt lærer). Undervisningen bliver afløst af kortspil mv. Der er maksimalt 2 timers undervisning om dagen, selvom der ifølge skemaet skulle være 3 moduler a 1½ time om dagen.

Ledelsen kendte ikke umiddelbart til at der i skolen skulle være en høj aflyningsprocent, eller til at standarden skulle være dårlig.

Jeg beder statsfængslet om at redegøre for undervisningsudbuddet i statsfængslet, herunder for antallet af lærertimer som er stillet til rådighed. Jeg beder statsfængslet om at undersøge om disse forhold – som anført af talsmandsgruppen – adskiller sig fra forholdene i Statsfængslet i Vridsløselille. Jeg beder om direktoratets bemærkninger hertil.

Jeg beder endvidere statsfængslet om at undersøge og redegøre for om de fastlagte skemaer afvikles i overensstemmelse med planlægningen.

Jeg henviser i øvrigt til punkterne 4.2.4. og 4.3.1.

Talsmændene efterlyste adgang til elektronisk fjernundervisning. De oplyste samtidig at emnet havde været taget op med fængselsinspektøren som er positiv over for elektronisk fjernundervisning. Fængselsinspektøren afventer imidlertid direktoratet, som efter det oplyste skulle følge udviklingen i Australien hvor elektronisk fjernundervisning anvendes i fængslerne.

Ledelsen oplyste at indførelse af elektronisk fjernundervisning dels forudsætter et elektronisk klaseserum, dels forudsætter den længe ventede adgang til internettet som direktoratet af sikkerhedsmæssige årsager indtil videre ikke har tilladt indført. Ledelsen bekræftede at man benytter sig af fjernundervisning i fængsler i andre lande, herunder Holland og Australien. Ledelsen ser det gerne indført da det er oplagt at benytte sig heraf i et lukket fængsel. Inspektøren nævnte at fjernundervisning bruges selv i et af de mest sikre fængsler i Holland.

Jeg kan oplyse at jeg af egen drift overfor direktoratet har rejst spørgsmålet om udlevering af computerudstyr til de indsatte i de lukkede anstalter. Sagen blev rejst på baggrund af mit møde med talsmandsgruppen i Statsfængslet i Vridsløselille under min inspektion den 13.-14. juni 2000 af dette statsfængsel.

I et brev af 30. august 2000 skrev jeg følgende til direktoratet:

” ...

Jeg oplyste talsmandsgruppen om at jeg tidligere (i forbindelse med min inspektion i december 1991 af Statsfængslet i Vridsløselille) havde behandlet spørgsmålet om de indsattes adgang til at få udleveret egne pc'er på cellerne, og at jeg måtte tage de oplysninger som jeg fik om de sikkerhedsmæssige problemer der var forbundet hermed, til efterretning. Jeg tilkendegav samtidig at talsmandsgruppens klage gav mig anledning til at tage spørgsmålet op på ny.

Ved min afsluttende samtale med ledelsen i Statsfængslet i Vridsløselille tilkendegav denne at ledelsen umiddelbart var positivt indstillet over for tanken om pc'er på cellerne, men ikke umiddelbart kunne vurdere de sikkerhedsmæssige aspekter i denne henseende. Fængslet nævnte at især de indsatte på afdeling J havde et specielt behov for at kunne anvende en pc'er. Fængslet oplyste samtidig at det var tilladt for de indsatte i Norge og Sverige at have pc'er på cellen.

Ved min tidligere behandling af spørgsmålet om de indsattes adgang til at få udleveret egne pc'er drøftede jeg spørgsmålet på et møde den 23. november 1992 med direktoratet. Direktoratet oplyste her at Kriminalforsorgens Teknikudvalg fandt det sikkerhedsmæssigt betænkeligt at tillade de indsatte udlevering af egne pc'er fordi det var muligt at opfange data uden ledningsmæssig kontakt. Jeg gav udtryk for en vis skepsis i henseende til at det kunne være

afgørende. Jeg henviste til at der vel så måtte være velprøvede sikringsmuligheder idet der i så fald måtte være tale om et meget alvorligt datasikkerhedsproblem af generel karakter. Direktoratet orienterede mig efterfølgende (den 3. marts 1994) om at direktoratet – efter at have modtaget oplysning om gældende praksis herom fra bl.a. Sverige og efter et (nyt) møde i slutningen af 1993 i teknikudvalget hvor de sikkerhedsmæssige problemer ved indsattes anvendelse af edb var blevet drøftet – overvejede en revision af reglerne. Jeg modtog herefter et eksemplar af direktoratets skrivelse af 6. september 1994 med reviderede regler om bl.a. indsattes adgang til at anvende edb. Reglerne er senere ved cirkulære af 8. marts 1995 om ændring af cirkulæret om de indsattes adgang til udlevering af egne effekter mv. og anvendelse af penge, indarbejdet i effektcirkulæret, og er de regler der gælder i dag. Efter modtagelsen af skrivelser af 6. september 1994 meddelte jeg direktoratet at jeg tog det oplyste til efterretning og ikke foretog mig mere vedrørende dette spørgsmål.

Efter de nugældende regler kan de indsatte i de åbne anstalter få tilladelse til udlevering af edb-anlæg på eget opholdsrum når uddannelses- eller arbejdsmæssige hensyn i det enkelte tilfælde taler derfor. I de lukkede anstalter og arresthusene (Københavns Fængsler) kan der ikke gives en sådan tilladelse. I følgebrevet til ændringscirkulæret har direktoratet anført at der i de lukkede anstalter hvor særlige hensyn taler derfor, kan udlånes pc'er indkøbt af institutionen. Pc'er skal normalt opstilles i skolens regi, men hvis den indsatte ikke har mulighed for at udarbejde skriftlige opgaver inden for det tidsrum hvor skolens lokaler er tilgængelige, kan vedkommende undtagelsesvist under nærmere angivne betingelser få lov til at have pc på egen celle.

Jeg tilkendegav som nævnt over for talsmandsgruppen at jeg på baggrund af deres klage ville tage spørgsmålet om de indsattes mulighed for at have pc'er på cellerne op på ny. Jeg henviser også til at anvendelse af computere – som jeg også nævnte under mødet den 23. november 1992 med direktoratet – for mange indsatte er af væsentlig betydning; mange indsatte har formentlig været vant til at benytte computer inden indsættelsen, og det er – især for indsatte der afsoner længevarende domme – af væsentlig betydning at de har kendskab til og kan følge med i udviklingen inden for elektronisk databehandling så de er fortrolige hermed når de bliver løsladt igen.

Da spørgsmålet om udlevering af computerudstyr ikke alene vedrører de indsatte i Statsfængslet i Vridsløselille, men også de indsatte i de øvrige lukkede institutioner, har jeg valgt at udskille dette spørgsmål fra inspektionssagen til en generel sag.

Til brug for min behandling af spørgsmålet beder jeg under henvisning til ombudsmandslovens § 17, stk. 1, direktoratet om en udtalelse.

Jeg beder for det første direktoratet om nærmere at redegøre for de sikkerhedsmæssige problemer der efter direktoratets (teknikudvalgets) opfattelse er forbundet med udlevering af egne pc'er til de indsatte i de lukkede anstalter. I den forbindelse beder jeg samtidig om oplysning om hvilke sikringsmuligheder der måtte være til imødegåelse af disse problemer.

Jeg beder endvidere om oplysning om hvilke regler (praksis) der gælder i de øvrige nordiske lande, jf. i øvrigt fængslets oplysning om at det er tilladt i Norge og Sverige.

Endelig beder jeg om direktoratets bemærkninger til det talsmandsgruppen har anført om at stille de sikrede og plomberede pc'er til rådighed for de indsatte.
..."

Jeg modtog herefter en udtalelse af 28. december 2001 fra direktoratet. Direktoratet har heri bl.a. anført at såvel ordens- som sikkerhedsmæssige hensyn, herunder IT-sikkerhedsmæssige hensyn, samt økonomiske hensyn – hensyn som direktoratet i udtalelsen har redegjort nærmere for – taler imod en ordning hvorefter de indsatte har adgang til at medbringe egen pc. Direktoratet vil dog overveje at iværksætte en begrænset forsøgsordning på et af de lukkede fængsler hvor indsatte kan leje en pc efter samme kriterier efter hvilke pc'er kan tillades udleveret i de åbne fængsler, dvs. hvis uddannelses- eller arbejdsmæssige forhold i de enkelte tilfælde taler derfor. Direktoratet vil senere underrette mig om disse overvejelser.

I forlængelse af min ovennævnte høring, beder jeg direktoratet om en udtalelse om udsigterne til indførelse af adgang til elektronisk fjernundervisning i de danske statsfængsler og arresthuse.

Da jeg har foretaget en generel behandling af spørgsmålet om udlevering af pc og herefter endvidere har taget spørgsmålet om indførelsen af adgang til elektronisk fjernundervisning i lukkede statsfængsler og arresthuse under generel behandling, foretager jeg mig i den henseende ikke noget specielt i forhold til Statsfængslet i Nyborg

4.1.8. Fritidsaktiviteter

Talsmændene klagede over mangler i udbuddet af fritidsaktiviteter. Bl.a. er det et problem at alle indendørs fritidsaktiviteter er sat i stå i den periode hvor fængslet har grøn fritid. Det skyldes, ifølge talsmændene, at der mangler såkaldte "flex-betjente".

Jeg fik udleveret en kopi af statsfængslets fritidsplan gældende fra den 21. april 2001.

Ledelsen oplyste i den forbindelse at der tirsdag, torsdag og fredag er grøn fritid frem til kl. 19.00 og ikke kun til kl. 18.00 som det fejlagtigt fremgår af skemaet. Fejlen vil blive rettet internt i statsfængslet.

Jeg beder statsfængslet om at redegøre for i hvilket omfang og hvorfor der sker nedlukning af indendørs aktiviteter i den periode hvor der i statsfængslet er indført såkaldt grøn fritid. Jeg beder endvidere statsfængslet oplyse i hvor lang tid statsfængslet har grøn fritid.

4.2. Møde med talsmændene for afdelingen for negativt stærke indsatte, Sdr. 1 og 2

Nedenfor gennemgås nogle af de spørgsmål som blev rejst under inspektionschefens møde med de to talsmænd for afdelingen for stærke indsatte, Sdr. 1 og 2 og efterfølgende drøftet med ledelsen.

4.2.1. Udendørs fritidsaktiviteter

Talsmændene klagede over at der er meget begrænsede udendørs-faciliteter til rådighed for afdelingen. Afdelingen råder kun over et mindre gårdtursareal hvor der er opsat et volleyballnet.

Talsmændene anførte at der er en fodboldbane som afdelingen ikke må benytte fordi den ligger et sted hvortil der er udsyn fra øvrige afdelinger i statsfængslet, mens statsfængslets forhindringsbane – som benyttes af statsfængslets øvrige indsatte – er placeret foran Sdr. 1 og 2's vinduer.

Inspektionschefen spurgte til ledelsens muligheder for at forbedre afdelingens adgang til udendørs aktiviteter. Ledelsen oplyste at man ville tale med afdelingen om eventuelle forslag til forbedring på det areal som afdelingen nu råder over, herunder f.eks. opstilling af et håndboldmål eller lignende.

Samtidig oplyste ledelsen at det indgår i statsfængslets byggeplaner at afdelingen inden for det næste halvandet år skal flytte, og at afdelingens muligheder for udendørs aktiviteter dermed også bliver bedre.

Ledelsen lovede at man vil orientere statsfængslets indsatte om de konkrete byggeplaner for fængslet.

Jeg beder statsfængslet om at oplyse om ledelsen og afdelingen er nået til enighed om forbedringer af det nuværende udendørsareal.

Jeg beder endvidere statsfængslet om at oplyse om afdelingen og statsfængslets øvrige indsatte er blevet orienteret om statsfængslets byggeplaner.

Endelig beder jeg statsfængslet oplyse hvilke forbedringer byggeplanerne vil medføre for de indsatte på Sdr. 1 og 2's muligheder for udendørs aktiviteter.

4.2.2. Kulturudgange

Talsmændene klagede over at det ikke er muligt for de indsatte på afdelingen at løbetræne uden for statsfængslets område. Dette hænger sammen med det forhold at det efter de dagældende regler om løbeudgang som forudsætning for at deltage i løbetræning uden for statsfængslets område (muren), bl.a. kræves at de indsatte har løbetrænet inden for muren. (§ 38 i Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgens cirkulære af 18. marts 1986 om udgang til ind-

satte og skrivelse af 22. august 2000 fra direktoratet til de lukkede anstalter) Der er nu fastsat detaljerede regler om løbeudgang i pkt. 96 i vejledning nr. 80 af 16. maj 2001 om udgang til indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminalforsorgens institutioner (udgangsvejledningen). Det er fortsat et krav at de indsatte for at kunne løbetræne udenfor statsfængslets område først har løbetrænet indenfor statsfængslets område.

Talsmændene anførte at det ikke er muligt at gennemføre løbetræning inden for muren på grund af det begrænsede udendørsareal som er til rådighed for afdelingen, og at argumenterne derfor er selvmodsigende.

I en afgørelse af 8. marts 2001 har direktoratet udtalt at direktoratet ikke foretager sig videre i anledning af afdelingens klage over afslag på løbeture uden for statsfængslets mur.

Inspektionschefen tilkendegav at han godt kunne se at de fysiske forhold der er stillet til rådighed for afdelingen sammenholdt med de gældende regler, gør det umuligt at opnå løbeudgang.

Inspektionschefen viderebragte dette for ledelsen som anførte at man var opmærksom på problemstillingen at de fysiske forhold havde forhindret de indsatte på afdelingen i at opnå mulighed for at løbetræne uden for fængselsmuren.

Ledelsen oplyste at man vil søge at finde en måde hvorpå de indsatte kan kvalificere sig til at få tilladelse til kulturudgang i form af løbetræning.

I forbindelse med en konkret sag er jeg efterfølgende blevet orienteret om at der nu har været afholdt løbeudgang for afdelingen.

Jeg foretager mig herefter ikke videre i anledning af talsmændenes klage.

4.2.3. Besøgsforhold

Legeområdet på besøgsgangen er kun til rådighed for børn som besøger indsatte fra andre afdelinger i statsfængslet. Talsmændene oplyste at det giver de børn der besøger indsatte på afdelingen anledning til frustration at de ikke kan få lov til at bruge det store legeområde som de går forbi på vej til besøgslokalet.

Talsmændene foreslog at afdelingen hver anden weekend eller eventuelt på hverdage, uden for den almindelige besøgstid, får adgang til at låne/bruge besøgslokalerne og legepladsen på besøgsgangen, mens indsatte fra andre afdelinger så kan benytte særafdelingens besøgslokaler.

Ledelsen anførte at en sådan løsning af ressource- og sikkerhedsmæssige årsager ikke synes mulig. Dels vil det kræve mere personale til afvikling af besøg, dels vil afdelingen få adgang til lokaler som benyttes af andre af fængslets indsatte.

Jeg beder statsfængslet om nærmere at redegøre for de ressource- og sikkerhedsmæssige årsager som, efter statsfængslets opfattelse, er til hinder for den foreslåede bytteordning. Jeg beder desuden statsfængslet om at overveje alternative løsningsmodeller.

Jeg beder om direktoratets bemærkninger til statsfængslets udtalelser.

4.2.4. Uddannelsesmuligheder

Talsmændene klagede over mangel på seriøse og individuelle uddannelsestilbud. Som eksempel oplyste talsmændene at der på afdelingen tre år i træk var blevet tilbudt undervisning svarende til 9.

klasse i folkeskolen. Talsmændene anførte at nok er det muligt at læse HF mv. på selvstudium, men det tager – på grund af manglende effektivitet – for lang tid at komme i gang med sådanne studier.

Til sammenligning oplyste talsmændene at det for indsatte på særafdelingen i Københavns Fængsler f.eks. er muligt at gå frigang til Roskilde Tekniske Skole mv.

Jeg beder statsfængslet om også at redegøre for undervisningsudbuddet på særafdelingen. Jeg beder herunder statsfængslet om at udtale sig om hvorvidt udbuddet, efter statsfængslets opfattelse, er tilstrækkeligt. Jeg henviser i øvrigt til pkt. 4.1.7.

4.2.5. Internet

Talsmændene klagede over at der ikke fra statsfængslet er adgang til internettet.

Inspektionschefen orienterede om sagen som ombudsmanden har rejst vedr. spørgsmålet og som er nævnt under pkt. 4.1.7.

Inspektionschefen refererede over for ledelsen hvad der var blevet anført under dette punkt.

Ledelsen oplyste at man havde kendskab til at talsmændene også havde rejst spørgsmålet over for direktoratet, og at der i direktoratet verserede en konkret sag herom.

Idet jeg henviser til anførte under pkt. 4.1.7. foretager jeg mig ikke videre vedrørende dette forhold.

4.2.6. Placeringen af indsatte med rockertilhørsforhold

Talsmændene klagede over at indsatte med tilknytning til rockergruppen Bandidos – som skal udstå straffen i lukket statsfængsel – kun har mulighed for at udstå straffen på Fyn, i Statsfængslet i Nyborg. Indsatte med tilknytning til rockergruppen Hells Angels har derimod mulighed for at vælge mellem Sjælland, Københavns Fængsler og Jylland, Statsfængslet i Horsens. Talsmændene anførte at dette er i strid med lighedsgrundsætningen. Endvidere er det både i praktisk og økonomisk henseende vanskeligt med besøg for de (mange) indsatte som har familie m.fl. i andre dele af landet.

Derudover oplyste talsmændene at de har kendskab til at direktoratet i enkelte tilfælde – uanset de gældende regler – har anmeldt enkelte medlemmer af rockergrupper til strafudståelse i åbne fængsler, herunder Statsfængslet Møgelkær og Statsfængslet i Horserød. For indsatte som på grund af deres tilknytning til rockergrupper i første omgang er blevet anmeldt til lukket statsfængsel, er det ikke muligt senere at blive overført til fortsat strafudståelse i åbent statsfængsel.

Ledelsen anførte at både den og direktoratet er bekendt med problemet, herunder at problemet har været kendt under og siden etableringen af landets særafdelinger.

For så vidt angår det som talsmændene havde anført om kendskab til indsatte med rockertilhørsforhold som var blevet placeret i åbne statsfængsler, oplyste ledelsen at det fortsat er en konkret vurdering hvor indsatte skal placeres, og at det således ikke kan afvises at indsatte med tilknytning til en rockergruppe i enkelte tilfælde er blevet anmeldt til åbent fængsel. Ledelsen oplyste imidlertid videre at direktoratet, så vidt det var ledelsen bekendt, endnu ikke har placeret indsatte, som direktoratet vidste havde rockertilhørsforhold, i

et åbent statsfængsel. Derfor er der formentlig tale om nogle fejlplaceringer i åbent fængsel på grund af direktoratets manglende kendskab til rockertilhørsforholdet ved anmeldelsen.

Jeg beder om direktoratets bemærkninger til det af talsmændene og statsfængslet anførte.

4.2.7. Manglende udslusningsmuligheder

I tråd med ovenstående anførte talsmændene at der er stor mangel på udslusningsmuligheder for indsatte med tilknytning til en rockergruppe. Dels kan de i afslutningen af afsoningsforløbet ikke blive overført til strafudståelse i åbent statsfængsel, dels er det praktisk vanskeligt at gennemføre et frigangsførløb fordi arresthusene på Sjælland ikke er villige til at modtage dem.

Talsmændene anførte også i den forbindelse at indsatte med tilknytning til rockergruppen Hells Angels derimod har bedre muligheder for frigang, jf. under pkt. 4.2.4.

Ledelsen oplyste at man var opmærksom på problemerne i forhold til udslusning, og at ledelsen vil tage det op på et møde som skal afholdes med direktoratet og som er nærmere omtalt under næste pkt.

Jeg beder om direktoratets bemærkninger til det af talsmændene anførte. Jeg beder endvidere om underretning om udfaldet af mødet mellem direktoratet og statsfængslet på dette punkt.

4.2.8. Forskellige vilkår på landets særafdelinger for stærke indsatte

Udover det ovenfor anførte om forskelsbehandling af indsatte med tilknytning til rockergrupper, klagede talsmændene generelt over at der på landets særafdelinger for stærke indsatte (indsatte med rockertilhørsforhold) gælder forskellige vilkår.

Talsmændene oplyste at der i Statsfængslet i Vridsløselille f.eks. er mulighed for at holde familiefester på stærkeafdelingen, mens der i Statsfængslet i Nyborg ikke er en tilsvarende mulighed.

Talsmændene oplyste desuden at de ønsker et solarium på afdelingen, og at afdelingen selv kan betale et solarium. Det havde statsfængslet imidlertid givet afdelingen afslag på. Talsmændene anførte at de mente at der i andre særafdelinger, herunder i afdeling K i Statsfængslet i Nyborg, er opstillet solarium.

Jeg er efterfølgende via et indlæg fra fællestalsmanden i Savklingen nr. 6 blevet opmærksom på at der på alle afdelinger vil blive opsat solarier. Ledelsen har efterfølgende overfor en af mine medarbejdere telefonisk bekræftet at der er bestilt solarier til alle afdelinger i statsfængslet.

Ledelsen bekræftede at der gælder forskellige vilkår på særafdelingerne, og oplyste at direktoratet netop med henblik på en koordinering af afdelingernes vilkår og praksis har bedt afdelingerne om en evaluering og vil indkalde til et møde herom.

Ledelsen oplyste at evalueringen er blevet afleveret til direktoratet, og at mødet formentlig vil blive afholdt inden sommerferien 2001. Også spørgsmålet om familiedage havde ledelsen bedt om blev drøftet på mødet.

Jeg beder om underretning om drøftelserne og de eventuelle beslutninger som måtte være truffet på det omtalte møde mellem direktoratet og statsfængslet.

4.3. Møde med talsmændene for afdeling Mdr. 2 – en beskyttet afdeling

Som nævnt indledningsvis i denne rapport havde inspektionschefen den 8. maj 2001 en samtale med talsmændene for den beskyttede afdeling Mdr. 2. I forlængelse af mødet sendte inspektionschefen den 15. maj 2001 et brev til talsmændene med et referat af samtalen og svar på flere af de klagepunkter som talsmændene havde rejst. Derudover sendte inspektionschefen samme dag et brev til statsfængslet med anmodning om at statsfængslet fulgte op på talsmændenes øvrige klagepunkter og anmodninger.

I det jeg går ud fra at ledelsen ifølge aftalen med inspektionschefen har fulgt op på de klager og anmodninger som blev rejst fra talsmændenes side under samtalen med inspektionschefen, vil kun et af de berørte emner blive gennemgået nedenfor.

4.3.1. Undervisning

Talsmændene oplyste at afdeling Mdr. 2 er tildelt 4 undervisningstimer om ugen fordelt med 2 x 2 timer på 4 indsatte. De indsatte mener at dette langt fra dækker behovet og at det er mindre end det antal timer som er tildelt andre afdelinger.

Ledelsen bekræftede at afdeling Mdr. 2 har fået tildelt 4 undervisningstimer om ugen. Timerne er taget fra fællesskabsafdelingerne idet afdeling Mdr. 2 for så vidt ikke er ”normeret” til undervisningstimer.

Under henvisning til pkt. 4.1.7. anmoder jeg statsfængslet om at lade undervisningstilbuddene på afdeling Mdr. 2 indgå i statsfængslets undersøgelse af og redegørelse for undervisningsudbuddet i statsfængslet. Jeg beder statsfængslet om at udtale sig om hvorvidt der er tildelt afdelingen tilstrækkeligt mange undervisningstimer.

5. Samtaler med enkelte indsatte

Under inspektionen havde henholdsvis jeg og inspektionschefen enkeltsamtaler med en række indsatte.

Samtalerne gav dels anledning til at konkrete spørgsmål blev taget op med ledelsen under inspektionen, dels til konkrete sager. Alle indsatte har fået særskilt skriftligt svar medmindre andet har været aftalt med den indsatte.

6. Gennemgang af rapporter

På grund af den nye straffuldbyrdelseslov, og det nye regelsæt udstedt i medfør af denne, som trådte i kraft den 1. juli 2001, besluttede jeg at begrænse den retlige kontrol til gennemgang af statsfængslets rapporter mv. om anbringelser i sikringscelle i perioden fra den 14. marts 2000 til den 14. marts 2001, det vil sige perioden forud for varslingen af inspektionen. Jeg modtog 13 rapporter om sikringscelleanbringelse.

Den gennemgang af det modtagne rapportmateriale som der er redegjort for nedenfor, er således og naturligvis sket på baggrund af de regler som gjaldt på tidspunktet for de pågældende sikringscelleanbringelser.

Ved min gennemgang har jeg navnlig haft opmærksomheden henledt på hvorvidt proceduren i forhold til de dagældende regler er blevet fulgt. Jeg har også været opmærksom på spørgsmålet om overholdelse af reglerne om notatpligt. Min gennemgang giver anledning til følgende bemærkninger:

6.1. Anbringelse i sikringscelle

6.1.1. Afgrænsning af rapportmateriale

De 13 rapporter som jeg har modtaget om anbringelse i sikringscelle dækker perioden fra den 15. juni 2000 til den 25. januar 2001. Den seneste rapport dækker 2 anbringelser af den samme person idet den første anbringelse blev afbrudt af et ophold på hospitalet i Nyborg.

En af rapporterne vedrører en anbringelse den 25. november 2000 af en person som var anholdt af politiet med henblik på detentionsanbringelse. Af et notat af 27. november 2000 skrevet af fængselsinspektøren fremgår at ”vi i den kommende uge nærmere vil undersøge spørgsmålet om hjemmel til sikringscelleanbringelse af detentionsanbragte.”

Jeg beder statsfængslet om at oplyse resultatet af den bebudede undersøgelse af om der findes hjemmel til at anbringe personer som er anholdt med henblik på detentionsanbringelse i sikringscelle. Jeg beder endvidere statsfængslet om at oplyse hvad statsfængslet efter afslutningen af undersøgelsen eventuelt foretog sig i forhold til henholdsvis personalet, den pågældende person som havde været anbragt i sikringscelle og politiet.

Jeg er opmærksom på at der både i Rigspolitechefens nugældende kundgørelse II, nr. 55, om detentionsanbringelse af berusede personer, og i den tidligere gældende kundgørelse II af 28. marts 1994 er

hjemmel til undtagelsesvis at anvende arresthuse til anbringelse af berusede personer.

De regler, jf. pkt. 6.3.2. som min gennemgang vil blive foretaget på baggrund af, vedrører indsatte i kriminalforsorgens institutioner, herunder personer som er varetægtsfængslede og personer som udstår idømte straffe. Detentionsanbragte er ikke omfattet af denne personkreds og disse regler. Derfor vil den ovennævnte sag ikke indgå i min rapportgennemgang nedenfor.

Rapportgennemgangen omfatter herefter 13 anbringelser.

Ifølge kriminalforsorgens statistik for 2000 havde Statsfængslet i Nyborg dette år i alt 9 sikringscelleanbringelser, alle med fiksering. I 1999 var der 14 sikringscelleanbringelser, alle med fiksering. I 1998 var der 17 sikringscelleanbringelser, alle med fiksering.

Af de 13 rapporter som jeg har modtaget, er de 11 anbringelser sket i 2000, og de skulle således indgå i ovennævnte statistik. Da statistikken imidlertid viser at der er sket i alt 9 sikringscelleanbringelser i 2000, og da jeg har modtaget rapporter om 11 anbringelser i perioden fra den 15. juni 2000 til den 25. november 2000, er tilsyneladende en fejl i statistikken.

Jeg beder statsfængslet om at redegøre for forskellen i de nævnte tal, herunder om at oplyse hvor mange sikringscelleanbringelser der fandt sted i det første halvår af 2000.

6.1.2. De relevante regler

De regler om anbringelse i sikringscelle der gælder for denne gennemgang, findes i det tidligere gældende cirkulære af 27. maj 1994 om anvendelse af observationscelle, sikringscelle, fiksering mv. i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse.

Direktoratet udsendte sammen med cirkulæret et følgebrev (af samme dato) ”Vedrørende nye regler om anvendelse af observationscelle, sikringscelle, fiksering mv.”. Det var heri forudsat (pkt. 10) at institutionerne fastsætter retningslinier for proceduren for sikringscelleanbringelse og fiksering, herunder for placering af ansvaret for reglernes overholdelse.

Jeg anmoder statsfængslet om at oplyse hvorvidt statsfængslet havde fastsat retningslinier som anført. I bekræftende fald anmoder jeg om at modtage kopi heraf.

Direktoratet udsendte endvidere den 27. maj 1994 en vejledning om brug af rapporter og observationsark i forbindelse med anbringelse i observationscelle og sikringscelle.

Disse regler er nu erstattet af bekendtgørelse nr. 384 af 17. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse og vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse.

6.1.3. Formålet med anbringelsen

Betingelserne for anbringelse i sikringscelle var angivet i cirkulærets § 8. Efter bestemmelsens stk. 1 kan anbringelse kun finde sted såfremt det skønnes nødvendigt for at afværge truende vold (nr. 1), betvinge voldsom modstand (nr. 2) eller hindre selvmord eller an-

den selvbeskadigelse (nr. 3). Efter bestemmelsens stk. 2 må anbringelse i sikringscelle kun anvendes når forholdene gør det absolut påkrævet, og når andre lempeligere midler, herunder udelukkelse fra fællesskab eller anbringelse i observationscelle, har været forsøgt eller åbenbart vil være utilstrækkelige.

I 9 tilfælde er der sket anbringelse for at afværge truende vold og samtidig for at betvinge voldsom modstand. I et tilfælde er anbringelse sket for at afværge truende vold, betvinge voldsom modstand og hindre selvmord eller selvbeskadigelse. I 2 tilfælde er anbringelse sket for at afværge truende vold og for at hindre selvmord og selvbeskadigelse. I et tilfælde er anbringelse sket alene for at hindre selvmord eller selvbeskadigelse.

6.1.4. Begrundelse

Efter direktoratets vejledning af 27. maj 1994 om brug af rapporter og observationsark i forbindelse med bl.a. sikringscelleanbringelse skal beskrivelsen i sikringscellerapporten "være så udførlig som muligt og skal indeholde bemærkninger om indsattes psykiske tilstand og reaktionsmønster".

Der er i 11 tilfælde anført en begrundelse for anvendelsen af sikringscelle, typisk i form af en redegørelse for hændelsesforløbet forud for anbringelsen (under pkt. 1 i de fortrykte standarder; "Udførlig beskrivelse af forløbet indtil beslutning om sikringscelleanbringelse"). I 2 af disse tilfælde er der yderligere henvist til rapporter som er vedhæftet. I et af tilfældene er der, for så vidt angår en forudgående episode, henvist til en rapport som ikke er vedlagt.

Jeg kan til orientering oplyse at jeg i forbindelse med min inspektion af Statsfængslet i Horsens og min gennemgang af sikringscelle-

rapporter konstaterede at der i nogle tilfælde udover en begrundelse var en henvisning til andre (tidligere) rapporter.

Jeg bad statsfængslet og direktoratet om udtalelser om hvorvidt de begrundelser der var anført i sikringscellerapporterne, var angivet på tilstrækkelig måde, eller om de anførte begrundelser tillige burde have medtaget oplysninger der fremgik af de tidligere rapporter.

Statsfængslet oplyste at de rapporter der ligger forud for sikringscellerapporten, kan spille en vis rolle for kendskabet til den pågældendes måde at reagere på. Derimod kan de, efter fængslets opfattelse, ikke indgå konkret i grundlaget for den aktuelle anbringelse. Men hvis der – som det er tilfældet – henvises til andre rapporter, bør disse rapporter være hæftet ved sikringscellerapporten.

Direktoratet udtalte at direktoratet er enig i at forudgående rapporter normalt ikke konkret bør indgå i grundlaget for sikringscelleanbringelse – og i så fald heller ikke bør omtales i anbringelsesrapporten.

Jeg tilkendegav at jeg ikke havde bemærkninger til det oplyste om at forudgående rapporter, der ikke indgår i grundlaget for selve sikringscelleanbringelsen, ikke bør omtales i anbringelsesrapporten, og at jeg i øvrigt er enig med fængslet og direktoratet i at rapporter som der henvises til, bør vedhæftes rapporten selv om de ikke indgår i selve grundlaget for anbringelsen.

Idet jeg går ud fra at Statsfængslet i Nyborg har noteret sig direktoratets og min opfattelse, foretager jeg mig ikke videre i anledning af at statsfængslet i begrundelsen for sikringscelleanbringelsen den 9. juli 2000 dels har henvist til en rapport om en forudgående episode, dels ikke har hæftet denne rapport ved rapporten om sikringscelleanbringelsen.

I 2 tilfælde (rapporterne af 15. juni 2000) er der ikke en begrundelse for anbringelsen i sikringscelle. Under rapporternes pkt. 1 er der derimod henvist til vedlagte rapporter. Jeg har ikke modtaget disse rapporter.

Jeg kan oplyse at inspektionschefen i forbindelse med sin inspektion af Arresthuset i Århus anmodede direktoratet om en udtalelse om 2 tilfælde hvor der ikke i sikringscellerapporten var givet en begrundelse, men henvist til bilag og vedlagte rapporter. Direktoratet henholdt sig i sin udtalelse af 31. oktober 2000 til Arresthuset i Århus' beklagelser af at der ikke i selve sikringscellerapporterne var givet en begrundelse for sikringscelleanbringelserne.

Ligeledes mener jeg at det er beklageligt at Statsfængslet i Nyborgs rapporter om sikringscelleanbringelserne den 15. juni 2000 ikke indeholder en begrundelse for anbringelserne, men alene en henvisning til andre rapporter. Jeg beder om at modtage en kopi af disse rapporter.

6.1.5. Magtanvendelse

Der har i 12 tilfælde i forbindelse med anbringelsen i sikringscelle været anvendt magt over for den indsatte. Bortset fra et tilfælde har der været tale om flere magtanvendelsesmidler i kombination, i et tilfælde f.eks. førergreb, benlås og håndjern, og i et andet benlås, armsnoningsgreb og transportgreb.

I 2 tilfælde (rapporterne af 15. juni 2000) er der ikke på sikringscellerapporterne angivet nogen beskrivelse af den anvendte magt, men derimod en henvisning til selvstændige rapporter herom. Rapporterne er ikke blandt det materiale som jeg har modtaget.

I tråd med ovenstående mener jeg at det er beklageligt at sikringscellerapporterne – med det fortrykte felt til en kort beskrivelse af magtanvendelsen – ikke indeholder nogen beskrivelse af den anvendte magt.

6.1.6. Visitation

Ved anbringelse i sikringscelle skal der foretages visitation og omklædning, jf. cirkulærets § 9. Omklædning indebærer at den indsatte skal afklædes og som minimum have institutionens underbenklæder på igen. Derudover skal der tilbydes den indsatte en undertrøje, jf. pkt. 5 i direktoratets følgebrev.

I et ud af de 13 tilfælde (rapporten af 30. august 2000) fremgår det af notatarket i rubrikken til angivelse af observationer og bemærkninger følgende: ”Indsatte visiteret og omklædt”.

I de resterende tilfælde fremgår det ikke om den indsatte blev visiteret og afklædt i forbindelse med indsættelse i sikringscellen, og om der i øvrigt er forholdt i overensstemmelse med følgebrevets pkt. 5.

Jeg beder statsfængslet om at oplyse om der er sket visitation og omklædning i overensstemmelse med cirkulærets § 9 og pkt. 5, i direktoratets følgebrev.

Jeg kan til orientering for Statsfængslet i Nyborg oplyse at jeg i forbindelse med min seneste inspektion af Statsfængslet i Horsens bad direktoratet om at overveje hvorvidt der af hensyn til efterfølgende kontrolmuligheder bør indføres en notatpligt, f.eks. en rubrik på observationsskemaerne hvori det ved afkrydsning kan tilkendes gives at der er forholdt i overensstemmelse med cirkulærets § 9 og pkt. 5, i direktoratets følgebrev.

Direktoratet oplyste at direktoratet ved næste genoptryk af observationskemaerne vil indsætte en rubrik som foreslået af mig, og jeg tog det oplyste til efterretning.

I øvrigt oplyste direktoratet at direktoratet i forbindelse med det igangværende arbejde med gennemførelse af straffuldbyrdesloven har fundet anledning til at overveje om der er behov for at fastsætte regler om at personalet i undtagelsestilfælde kan undlade at foretage omklædning hvis det skønnes at en sådan vil optrappe situationen og dermed behovet for magtanvendelse.

Jeg har efterfølgende noteret mig at det af pkt. 7 i vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse fremgår at omklædning i situationer som ovennævnte kan undlades.

6.1.7. Fiksering

Anbringelse i sikringscelle kan efter cirkulærets § 10 kombineres med fiksering hvis dette skønnes nødvendigt. Fiksering må efter bestemmelsen kun omfatte brug af bælte og eventuelt (min fremhævning) fod- og håndremme samt handsker.

Der er sket fiksering i forbindelse med samtlige 13 anbringelser. I 2 af tilfældene (anbringelsen den 15. juni 2000 som strakte sig til den 16. juni 2000 og anbringelsen den 21. november 2000) er rubrikken vedrørende fiksering udfyldt to gange på de førte observationsark. Da der imidlertid ikke på arkene under observationer og bemærkninger er noteret noget om at fikseringerne, som skete samtidig med anbringelserne, på noget tidspunkt, blev bragt til ophør, går jeg ud fra at de indsatte "kun" blev fikseret en og samme gang. I tilfældet med de 2 anbringelser den 23. januar 2001 – hvoraf den

ene anbringelse var afbrudt af et kortvarigt hospitalsophold – skete der fiksering i forbindelse med begge anbringelserne. Der er på observationsarkene i rubrikken vedrørende fiksering gjort notat om begge fikseringerne. I 7 af de resterende 9 tilfælde foreligger der ligeledes på observationsarkene afkrydsning af rubrikken vedrørende fiksering som i alle disse 7 tilfælde skete samtidig med anbringelserne. I de sidste 2 tilfælde (anbringelserne henholdsvis den 18. juli 2000 og den 30. august 2000) fremgår det af feltet med observationer og bemærkninger at de pågældende var fastspændte/fikserede, men der findes ikke nogle selvstændige notater herom, herunder ikke om hvornår fikseringerne skete, eller om hvilke fikseringsmidler der blev anvendt.

Det er beklageligt at det i 2 tilfælde ikke udtrykkeligt fremgår om, og i givet fald hvornår og hvordan de indsatte var fikserede.

I 11 ud af de 13 tilfælde fremgår det af observationsarkene at der skete fiksering med både bælte, fod- og håndremme. Der blev således ikke anvendt handsker i nogen af tilfældene. For så vidt angår de resterende 2 tilfælde kan det af de førte notater om observationer under anbringelserne, udledes at der i det ene tilfælde i alt fald blev anvendt mavebælte, og at der i det andet i alt fald blev anvendt håndremme.

Som anført ovenfor er fiksering i cirkulærets § 10 betinget af at dette skønnes nødvendigt i den pågældende situation. Jeg har tidligere udtalt at skønnet over nødvendigheden af fiksering altid bør fremgå af sikringscellerapporten som begrundelse for anvendelsen ligesom det bør fremgå om der er foretaget en vurdering af om alle fikseringsmidler er påkrævet. Jeg henviser til Folketingets Ombudsmands beretning for 1996, s. 392.

Der er ikke i et eneste af de 13 tilfælde i forbindelse med anvendelse af fiksering gjort notat om nødvendigheden heraf. (Der er alene en begrundelse for så vidt angår selve anbringelsen i sikringscelle.)

Der er heller ikke i de 13 tilfælde skelnet mellem brugen af bæltefiksering og brugen af yderligere fikseringsmidler, herunder givet en begrundelse for anvendelsen af samtlige fikseringsmidler.

Jeg anser det for en fejl at rapporterne ikke indeholder en konkret begrundelse for anvendelsen af fiksering og for fikseringens omfang.

Til orientering for Statsfængslet i Nyborg kan jeg oplyse at Anstalten ved Herstedvester i forbindelse med inspektionen af denne anstalt som begrundelse for (generelt) at anvende samtlige fikseringsmidler anførte at anbringelse i sikringscelle først finder sted når den indsatte udviser en voldsom sindstilstand der kræver brug af samtlige fikseringsmidler.

Direktoratet indskærpede over for anstalten at det i alle tilfælde skal vurderes konkret hvorvidt det skønnes nødvendigt at anvende fiksering, herunder hvorvidt det er tilstrækkeligt at anvende bælte, eller om der eventuelt tillige skal anvendes fod- og håndremme samt handsker. Direktoratet tilkendegav samtidig at der desuden i rapporten skal gives en konkret begrundelse for anvendelsen af fiksering og for omfanget heraf.

I forbindelse med inspektionschefens inspektion af Arresthuset i Århus har dette arresthus anført at arresthuset altid anvender alle fikseringsmidler idet fastspænding kun på maven kan skade den indsatte. Direktoratet for Kriminalforsorgen er anmodet om en ud-

talelse hertil, og direktoratet har i en udtalelse af 31. oktober 2000 anført følgende:

”...

Arrestforvareren har telefonisk ... supplerende oplyst, at baggrunden for det anførte om, at fastspænding kun på maven vil kunne skade den indsatte er, at arresthuset i praksis alene anvender sikringscelle i tilfælde, hvor det konkret vurderes, at fastspænding af hele kroppen vil være nødvendig. Dette vil i praksis skyldes, at det vurderes, at der er risiko for, at den indsatte vil skade sig selv eller personalet. Hvis der anvendes fastspænding kun på maven, vil der i disse tilfælde fortsat være en sådan risiko, især for så vidt angår selvbeskadigelse, hvor den indsatte for eksempel vil kunne påføre sig skader med eller på arme og ben.

På baggrund af det af arresthuset supplerende oplyste, herunder at der foretages en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde af fastspænding af hele kroppen, har direktoratet ingen bemærkninger til arresthusets udsagn om, at fastspænding alene på maven vil kunne skade den indsatte.

Direktoratet har forstået det således, at arresthuset i den konkrete vurdering inddrager proportionalitetsmæssige hensyn, således at fastspænding af hele kroppen ikke sker, såfremt dette efter fastspændingens formål og den krænkelser og det ubehag, som fastspændingen må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

...”

Inspektionschefen har i sin opfølgingsrapport af 23. januar 2001 vedrørende denne inspektion anført følgende:

”...

Jeg har ingen bemærkninger til det oplyste om at fastspænding alene på maven i visse tilfælde vil kunne indebære en risiko for at den indsatte gør skade på sig selv eller personalet, og at arresthuset i disse tilfælde anvender alle fikseringsmidlerne.

Idet jeg ligeledes fortsat, jf. min rapport s. 104 øverst, går ud fra at der i alle tilfælde foretages en konkret vurdering af både om der skal ske fiksering og i bekræftende fald om der er en sådan risiko for især selvbeskadigelse at alle fikseringsmidler er nødvendige, således at der som anført af direktoratet ikke sker fastspænding med alle fikseringsmidler hvis dette vil være et uforholdsmæssigt indgreb – foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette spørgsmål.

...”

Da Statsfængslet i Nyborg har anvendt fiksering i samtlige tilfælde og da der – som ovenfor anført – ikke fremgår konkrete begrundelser for beslutningerne om fiksering, beder jeg statsfængslet om en udtalelse om hvorvidt der altid foretages en konkret vurdering af om fiksering er nødvendig.

Ligeledes beder jeg statsfængslet om en udtalelse om hvorvidt der foretages en konkret vurdering af fikseringens omfang således at fastspænding med alle fikseringsmidler ikke sker hvis det må anses for et uforholdsmæssigt indgreb.

Jeg anmoder om at modtage oplysning om i hvilket omfang fikseringsmidler er anvendt ved sikringscelleanbringelser i tiden fra den 25. januar 2001 til den 1. december 2001.

Jeg har bemærket at det af observationsarkene fremgår at fikseringen i 4 tilfælde under opholdet i sikringscellen blev bragt til ophør efter at de pågældende var ”faldet til ro” og at løsning af fikseringsmidlerne i flere tilfælde blev overvejet undervejs hvilket tyder på at statsfængslet under anbringelserne i alt fald løbende vurderer nødvendigheden af fiksering og anvendelsen af de forskellige fikseringsmidler, jf. nærmere under afsnit 6.1.10.

6.1.8. Kompetenceforhold ved anbringelsen

Kompetencen til at træffe beslutning om anbringelse i sikringscelle ligger hos anstaltens vagthavende leder. Hvis forholdene ikke tillader at man afventer lederens afgørelse, kan beslutning træffes af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde. Den vagthavende leder skal så hurtigt som muligt underrettes om anbringelsen, jf. cirkulærets § 11.

Spørgsmålet om hvem der i sikringscellecirkulæret er omfattet af begrebet ”vagthavende leder”, indgik i min inspektion af Køben-

havns Fængsler. Jeg havde ingen bemærkninger til at ”vagthavende leder” i sikringscellecirkulærets § 11 ud over fængselsinspektør og viceinspektør kunne omfatte den ledende overvagtimester og dennes souschef. Formuleringen omfatter derimod ikke øvrige overvagtimestre og personale derunder. (Folketingets Ombudsmands beretning for 1995, s. 645 og 646.)

I 2 tilfælde blev beslutningen truffet af fængselsfunktionærer, og i et tilfælde blev beslutningen truffet af en fængselsfunktionærer på prøve og en fængselsfunktionær i fællesskab.

Jeg anmoder statsfængslet om at oplyse om de enkelte funktionærer var at betragte som ”den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde”, jf. cirkulærets § 11.

I ingen af de tilfælde hvor beslutningen blev truffet af fængselsfunktionærer fremgår det om vagthavende er blevet underrettet om anbringelsen.

Jeg mener dels at det er kritisabelt at det i disse tilfælde ikke fremgår om der er sket underretning af vagthavende dvs. at der ikke er gjort notat om eventuel underretning af vagthavende, dels at det er kritisabelt hvis det forholder sig således at vagthavende faktisk ikke blev underrettet, jf. § 11 i ovennævnte cirkulære.

Beslutningen om sikringscelleanbringelse er i 9 tilfælde truffet af en overvagtimester. I 1 tilfælde (anbringelsen den 9. juli 2000) fremgår kun navn og ikke titel på vedkommende som traf beslutning om sikringscelleanbringelse.

I 5 af de 9 tilfælde hvor beslutningen blev truffet af en overvagtimester fremgår det at der skete underretning af vagthavende. I 2 tilfælde er der ikke gjort notat om underretning. I de resterende 2 tilfælde fremgår det under rubrikken til notat om underretning af vagthavende i det ene tilfælde at vicefængselsinspektøren var til stede under anbringelsen, og i det andet at anbringelsen blev aftalt med vicefængselsinspektøren.

Det fremgår ikke af sagerne om de enkelte overvagtimestre som traf beslutning om sikringscelleanbringelse fungerede som vagthavende overvagtimestre eller som souschefer for den ledende overvagtimester. I de 2 tilfælde hvor der ikke er gjort notat om underretning af vagthavende, er det derfor ikke muligt at konstatere om det burde være sket eller ej.

Jeg beder på den baggrund statsfængslet om at oplyse i hvilken egenskab de pågældende overvagtimestre traf beslutning om sikringscelleanbringelse, og om hvorvidt der – i det omfang de pågældende ikke på tidspunktet for beslutningerne om anbringelse i sikringscelle fungerede som ledende overvagtimestre eller souschefer for ledende overvagtimestre – skete underretning af vagthavende.

I de tilfælde hvor der er givet underretning til vagthavende – bortset fra de 2 tilfælde hvor vicefængselsinspektøren var ”involveret” – fremgår det ikke hvem underretning mere præcist blev givet til. Jeg går imidlertid ud fra at underretning er sket til en person der er omfattet af udtrykket ”vagthavende leder”, jf. ovenfor.

Som tilkendegivet i forbindelse med min inspektion af Københavns Fængsler (Folketingets Ombudsmands beretning 1995, s. 646), vil det efter min opfattelse være mest hensigtsmæssigt også at notere hvem underretning er givet til.

I et tilfælde (den ene anbringelse den 15. juni 2000) er det på rapporten noteret at underretning skete 1 minut før anbringelsen i sikringscelle. I et andet tilfælde (den anden anbringelse den 15. juni 2000) ser det efter det noterede også ud som underretning skete (3 minutter) før anbringelsen. I et tilfælde skete der underretning samtidig med anbringelsen. I et tilfælde fremgår det at vicefængselsinspektøren var til stede under anbringelsen, og i et tilfælde fremgår det at anbringelsen blev aftalt med vicefængselsinspektøren.

Jeg må i alle disse tilfælde, jf. de ovenfor omtalte kompetenceregler gå ud fra at det faktisk var vagthavende som traf beslutning om anbringelsen i sikringscelle.

Jeg mener herefter at det er kritisabelt at det i rapporterne er noteret at en anden end vagthavende traf beslutningen om sikringscelleanbringelse.

I 3 tilfælde er der sket underretning 5 minutter efter anbringelsen i sikringscelle.

I forbindelse med min inspektion af Københavns Fængsler udtalte jeg at underretning der skete mere end 15 minutter efter en sikringscelleanbringelse, efter en sproglig fortolkning af begrebet ”omgående” i det dagældende sikringscellecirkulære ikke var omfattet heraf, medmindre der var konkrete grunde til at underretning ikke kunne finde sted tidligere (Folketingets Ombudsmands beretning 1995, s. 647). I det nugældende cirkulære skal underretning ske ”så hurtigt som muligt”.

I forbindelse med min inspektion af bl.a. Statsfængslet i Horsens har jeg udtalt at grænsen for hvor sent der kan ske underretning når

der ikke foreligger konkrete grunde, efter min opfattelse ikke er forrykket afgørende ved den ændrede formulering.

*I de tilfælde hvor underretningspligten er iagttaget, er underretningen sket indenfor den tids-
mæssige grænse angivet i det på tidspunktet for anbringelserne gældende cirkulære.*

6.1.9. Lægetilsyn

Regler om lægetilsyn findes i cirkulærets §§ 12 og 13. § 12 regulerer tilfælde hvor der ikke anvendes fiksering, mens § 13 omfatter tilfælde hvor der anvendes fiksering.

I følgebrevet til cirkulæret er det under pkt. 6 c om fælles bestemmelser ved lægetilkald anført at der skal gøres notat på observationskemaet første gang læge er søgt tilkaldt og – hvis kontakt ikke opnås straks – ved alle efterfølgende forsøg. Efter cirkulærets § 15 skal enhver der tilser den indsatte, gøre notat på observationskemaet. Notatet skal indeholde oplysninger om tidspunktet for tilsynet og oplysninger om den indsattes tilstand. I direktoratets vejledning om brug af rapporter og observationsark i forbindelse med anbringelse i observationscelle og sikringscelle er det anført at observationsarket skal udfyldes af det personale der har ansvaret for tilsynet med den indsatte mens denne er placeret i sikringscellen, og af enhver anden der under anbringelsen tilser den pågældende. På selve blanketten er der rubrikker til notering af bl.a. tidspunktet for lægetilkaldet (og eventuel gentagelse). Der er også rubrikker til resume af eventuel samtale med læge samt til notater om tilsyn.

Ved brug af fikseringsmidler skal læge efter § 13 tilkaldes ”omgående”. Tilkaldet skal ske med henblik på at lægetilsyn kan finde sted så hurtigt som det kan lade sig gøre, medmindre lægen har sikret sig at lægeligt tilsyn er åbenbart unødvendigt.

Som det fremgår af direktoratets følgebrev af 27. maj 1994 om de nye regler om bl.a. sikringscelleanbringelse, pkt. 6. a., har jeg tidligere udtalt at lægetilkald 10 minutter efter anbringelsen ikke er i overensstemmelse med cirkulærets bestemmelser – hvilket direktoratet har taget til efterretning (Folketingets Ombudsmands beretning 1993, s. 402).

Der skete som nævnt fiksering i forbindelse med samtlige 13 anbringelser. I 8 tilfælde skete fiksering samtidig med anbringelsen. I et tilfælde skete der fiksering to minutter efter anbringelsen. I et tilfælde (en anbringelse den 15. juni 2000) skete fiksering ifølge de noterede tidspunkter 1 minut før anbringelsen i sikringscellen. Jeg går ud fra at der er tale om en fejl i noteringen af tidspunkter, og at fikseringen således skete samtidig med anbringelsen. I et tilfælde (anbringelsen den 18. oktober 2000) er der notat om at anbringelsen skete kl. 18.00, mens fikseringen skete kl. 16.00. På baggrund af de noterede tidspunkter for observationer under anbringelsen, går jeg ud fra at der er tale om en fejl, og at den indsatte således faktisk blev anbragt i sikringscellen kl. 16.00. I 2 tilfælde er der – som ovenfor nævnt – ikke rapporter om fikseringerne og det er således ikke muligt at konstatere hvornår der skete fiksering.

I 6 tilfælde blev lægetilkald foretaget 5 minutter efter fikseringen. I et tilfælde blev lægetilkald foretaget 9 minutter efter fikseringen og i et tilfælde blev lægetilkald foretaget 10 minutter efter fikseringen. I et tilfælde blev lægetilkald foretaget 15 minutter efter fikseringen. I et tilfælde (en af anbringelserne den 15. juni 2000) blev lægetilkald, ifølge det noterede, foretaget 5 minutter før fikseringen. I et tilfælde (den sidste anbringelse den 25. januar 2001) blev der ifølge en vedlagt rapport ringet til lægen umiddelbart efter tilbagekomsten fra hospitalet og således i forbindelse med fikseringen. I de resterende 2 tilfælde er det (formentlig på grund af den omtalte mang-

lende fikseringsrapport) ikke muligt at konstatere hvornår der blev foretaget lægetilkald.

Det er beklageligt at der i 2 af tilfældene ikke er gjort notat om tidspunktet for lægetilkald.

Jeg går ud fra at det forhold at der i en af de undersøgte sager gik mere end 10 minutter mellem fikseringen og lægetilkald, er en enkeltstående fejl, og jeg foretager mig derfor ikke mere i den anledning.

Som det fremgår ovenfor under pkt. 6.3.2., har jeg bedt statsfængslet om at oplyse hvorvidt statsfængslet har fastsat retningslinier for proceduren for sikringscelleanbringelse og fiksering, herunder for placering af ansvaret for reglernes overholdelse (jf. pkt. 10 i direktoratets følgebrev). Jeg har i bekræftende fald anmodet om at modtage kopi heraf.

Hvis spørgsmålet om lægetilkald ikke er omfattet af sådanne eventuelle retningslinier, beder jeg statsfængslet om at oplyse hvorvidt der er fastsat retningslinier specielt vedrørende dette spørgsmål.

Uanset det forhold at der i forbindelse med alle de undersøgte sager er anvendt fiksering, kan jeg for fuldstændighedens skyld om tilfælde hvor der ikke er anvendt fiksering, oplyse at læge skal tilkaldes hvis der er konkret mistanke om sygdom, eller hvis den indsatte begærer det, jf. sikringscellecirkulærets § 12, stk. 1. Der er ikke i cirkulæret ligesom ved sikringscelleanbringelse med fiksering foreskrevet noget om hvornår lægetilkald skal finde sted, men det skal ske så hurtigt som muligt.

Når der har været anvendt fiksering, skal lægetilsyn som anført ovenfor ske så hurtigt som det kan lade sig gøre, medmindre lægen har sikret sig at lægeligt tilsyn er åbenbart unødvendigt, jf. sikringscellecirkulærets § 13, stk. 1.

Der er i et af de 13 tilfælde ikke noget notat der viser at lægetilsyn faktisk fandt sted (anbringelsen den 18. oktober 2000).

Jeg anmoder statsfængslet om at oplyse om der skete lægetilsyn, og i bekræftende fald hvornår det skete.

I et andet tilfælde (den seneste anbringelse den 25. januar 2001) skete der efter aftale med lægen ikke lægetilsyn fordi lægen ikke mente at et ”fornytt tilsyn var påkrævet”.

I 6 tilfælde fandt lægetilsyn sted inden for 1 time efter tilkaldet (henholdsvis 50 minutter, 55 minutter, 55 minutter, 1 time, 45 minutter og 1 time).

Disse sager giver mig ikke anledning til bemærkninger.

I et tilfælde fandt lægetilsyn sted 1 time og 55 minutter efter tilkaldet (anbringelsen den 9. juli 2000), i et andet 2 timer og 40 minutter efter tilkaldet (anbringelsen den 23. januar 2001) og i et tredje 1 time og 25 minutter efter tilkaldet (den første anbringelse den 25. januar 2001). Der er ingen oplysninger om årsagen til de sene lægetilsyn i disse sager.

Det er beklageligt at der i rapporterne vedrørende disse anbringelser ikke er anført nogen begrundelse for det sene lægetilsyn.

I 2 af de resterende 4 tilfælde er det ikke muligt at konstatere hvor længe der gik mellem lægetilkald og lægetilsyn fordi der – som ovenfor anført – ikke er gjort notat om lægetilkald. I disse tilfælde blev der foretaget lægetilsyn henholdsvis 2 timer og 47 minutter og 1 time og 35 minutter efter anbringelserne i sikringscellen. Derudover er der de 2 tilfælde hvor der henholdsvis ikke er gjort notat om lægetilsynet, og hvor lægetilsyn ikke fandt sted, jf. ovenfor.

Spørgsmålet om hvor hurtigt tilsyn ved læge skal ske, undersøgte jeg i forbindelse med en sag hvor en indsat i Statsfængslet i Horsens afgik ved døden under anbringelse i sikringscelle. Jeg udtalte at det efter min opfattelse klart var i strid med bestemmelsen i det dagældende cirkulæres § 4, stk. 2 (hvorefter tilsyn skulle finde sted ”snarest muligt”), når der forløb mere end 1 time før lægetilsyn fandt sted. Jeg henstillede at der blev etableret en ordning der gjorde det muligt at bestemmelsen i § 4, stk. 2, kunne iagttages. Jeg henviser til Folketingets Ombudsmands beretninger for 1990, s. 108f.

Cirkulæret om anvendelse af observationscelle, sikringscelle mv. er efterfølgende blevet ændret ved cirkulæret af 27. maj 1994 om anvendelse af observationscelle, sikringscelle, fiksering mv. i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse. Lægetilsyn skal herefter, som nævnt, finde sted ”så hurtigt, som det kan lade sig gøre, medmindre lægen har sikret sig, at lægeligt tilsyn er åbenbart unødvendigt”.

I direktoratets følgebrev af 27. maj 1994 om de nye regler henstiller direktoratet under pkt. 6 c at de institutioner der har sikringscelle, overvejer om der er behov for at tage initiativer til styrkelse af samarbejdet med læger i lokalområdet vedrørende tilsyn med sikringscelleanbragte. Direktoratet henviser i den forbindelse til bilag 8 i en betænkning (”Indstilling om observationscelle og sikrings-

celle”) der i november 1992 blev afgivet af en arbejdsgruppe vedrørende anvendelse af sikringscelle i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse.

Af bilag 8 – notat om forslag til initiativer til styrkelse af samarbejdet med læger i lokalområdet vedrørende tilsyn med sikringscelleanbringte – fremgår bl.a. følgende:

”...

Alle landets øvrige fængsler har i dag ansat fængselslæger, typisk praktiserende læger med praksis i lokalområdet, og arresthusene forventes som nævnt inden for få år at få ansat arresthuslæger. De pågældende læger kan tilkaldes ved akut opståede problemer i institutionen, herunder sikringscelleanbringelse af en indsat, men de pågældende læger vil ikke altid have mulighed for akut at komme til stede, fx fordi de er på sygebesøg eller i øvrigt optaget i deres praksis. Lægerne kan endvidere normalt kun tilkaldes i dagarbejdstiden. Arbejdsgruppen er imidlertid bekendt med, at flere fængsler har indgået aftale med de ansatte fængselslæger om, at disse kan tilkaldes i akutte situationer, også uden for normal arbejdstid. Arbejdsgruppen skal anbefale, at der i videst mulige omfang etableres sådanne aftaler. Fængselslægerne kan selvsagt ikke stå til rådighed døgnet rundt, og arbejdsgruppen skal derfor videre anbefale, at fængslet i samarbejde med fængselslægen forsøger at etablere en aftale, således at andre læger (lægehuse) kan træde til, når fængselslægen er forhindret. Arbejdsgruppen skal her pege på muligheden af, at fængslet i samarbejde med fængselslægen tager kontakt med den lokale lægekredsforening, og her især delforeningen for Praktiserende Læger (‘PLO’) med henblik på at etablere den skitserede aftale. Arbejdsgruppen skal i den forbindelse understrege vigtigheden af, at de pågældende læger modtager en generel information om baggrunden for ønsket om lægetilkald i forbindelse med sikringscelleanbringelse. Arbejdsgruppen skal endelig bemærke, at det vil være værdifuldt, såfremt lægetilsyn overvejende bliver foretaget af en begrænset kreds af læger, som herved vil få kendskab til de indsatte og de særlige forhold i fængslet og således få bedre forudsætninger end læger, der er uden kendskab til den pågældende institution, for at foretage en lægelig undersøgelse af en fikseret indsat.

Det er arbejdsgruppens umiddelbare opfattelse, at en sådan ordning med praktiserende læger, der kan tilkaldes i forbindelse med sikringscelleanbringelser, i vidt omfang vil kunne tilgodese ønsket om, at en sikringscelleanbragt hurtigst muligt tilses af en læge. I enkelte situationer vil det imidlertid kunne være nødvendigt at trække på vagtlægeordningen.

Vagtlægeordningen er for nylig (og efter at arbejdsgruppen afgav sin delindstilling) blevet omlagt. Arbejdsgruppen er bekendt med, at den nye vagtlægeordning enkelte steder har medført vanskeligheder for Kriminalforsorgen, idet der har været tilfælde, hvor vagtlæger har nægtet at aflægge besøg i en af Kriminalforsorgens institutioner (i forbindelse med et almindeligt sygdomstilfælde, ikke specielt ved en sikringscelleanbringelse). Det generelle indtryk er imidlertid, at nyordningen ikke har medført specielle problemer for Kriminalforsorgens

institutioner. De enkelte steder, hvor den nye vagtlægeordning har medført problemer, har institutionerne etableret et samarbejde med lokale praktiserende læger som ovenfor beskrevet, og denne ordning har vist sig at fungere fuldt tilfredsstillende.

Arbejdsgruppen skal endelig bemærke, at vagtlægeordningen lokalt administreres af de praktiserende læger, og det må således antages, at et udbygget samarbejde mellem fængslet/arresthuset og de lokale praktiserende læger vil medvirke til, at vagtlægebesøg til en fikseret sikringscelleanbragt foretages hurtigst muligt. Arbejdsgruppen skal anbefale, at de berørte institutioner tager direkte kontakt med de lokale lægevagtschefer med henblik på at informere om baggrunden for, at læger skal tilse fikserede sikringscelleanbragte samt træffe lokale samarbejdsaftaler.

...

Til brug for min vurdering af hvorvidt tidspunkterne for de førte lægetilsyn i de sidstnævnte tilfælde giver mig anledning til at foretage mig noget, beder jeg statsfængslet om at oplyse hvilke overvejelser statsfængslet har gjort sig vedrørende spørgsmålet om hvorvidt der er behov for at tage initiativer til styrkelse af samarbejdet med læger i lokalområdet vedrørende tilsyn med sikringscelleanbragte.

Jeg beder endvidere statsfængslet om at oplyse hvorvidt statsfængslet har forsøgt at indgå aftaler som nærmere beskrevet i bilag 8 til arbejdsgruppens betænkning, og i bekræftende fald resultatet heraf.

Der skal, som nævnt, foretages notat om tilsyn, herunder lægetilsyn, der ud over oplysning om tidspunktet for tilsynet skal indeholde oplysninger om den indsattes tilstand, jf. cirkulærets § 15.

I 8 tilfælde er der notat fra lægen, herunder om indsattes tilstand. I 6 af disse tilfælde er notatet skrevet på den del af observationsarket der skal benyttes til notater om tilsyn. I 2 tilfælde er der skrevet notat under rubrikken "resumé af evt. samtale med lægen". I 3 tilfælde (anbringelserne henholdsvis den 20. oktober 2000, den 21. november 2000 og den 25. januar 2001) ses der ikke at være notat fra lægen, men derimod notater fra fængselsfunktionærer om at de pågældende er blevet tilset af en læge, herunder med tidsangivelse af

tilsynet. Som ovenfor nævnt var der herudover en sag hvor det blev besluttet ikke at have lægetilsyn, mens det i en anden ikke fremgår om der var lægetilsyn eller ej.

Af pkt. 7 i direktoratets følgebrev til cirkulæret fremgår det at den faste vagt (jf. herom nedenfor) er ansvarlig for at der på skemaet gøres notat vedrørende tilsyn af såvel den faste vagt som andre der tilser den indsatte, herunder sygeplejerske. Dette fremgår nu af pkt. 10 i den nye vejledning nr. 90 af 16. maj 2001.

Idet jeg går ud fra at statsfængslet fremover vil være opmærksom på overholdelse af reglen om notat, ikke kun om tidspunktet for lægetilsyn, men også om de oplysninger der fremkommer i forbindelse med lægetilsynet, og således i alle tilfælde søger at få lægen til at skrive notat efter tilsynet eller gengiver de oplysninger der fremkommer fra lægen, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

Hvis der bliver tale om ophold i sikringscelle i mere end 3 dage, skal der omgående ske indberetning til Direktoratet for Kriminalforsorgen, jf. cirkulærets § 16.

I ingen af tilfældene varede anbringelsen mere end 3 dage.

6.1.10. Vagt

Efter cirkulærets § 13, stk. 3, skal en indsat der er fikseret, have fast vagt, og efter § 15 skal vagten (og enhver anden der tilser den indsatte) gøre notat om tidspunktet for tilsyn. Notatet skal endvidere indeholde oplysninger om den indsattes tilstand, herunder eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde fikseringen og anbringelsen.

Under fikseringen skal tilsyn foretages mindst hvert kvarter, jf. direktoratets vejledning af 27. maj 1994 om brug af rapporter og observationsark i forbindelse med anbringelse i observationscelle og sikringscelle.

Efter cirkulærets § 13, stk. 3, er en "fast vagt" en dertil udpeget fængselsbetjent, enhedsfunktionær eller andet kvalificeret personale som ikke samtidig har andre arbejdsopgaver end at tage sig af den fikserede indsatte.

Efter cirkulærets § 13, stk. 4, skal tilsynet føres med hensyntagen til den indsatte egne ønsker og ret til privatliv når dette ikke er uforeneligt med hensynet til den indsatte sikkerhed.

Direktoratet har i følgebrevet af 27. maj 1994 under pkt. 7 anført:

" ...

"Begrebet fast vagt, der svarer til det tilsvarende begreb inden for psykiatrien, er beskrevet i § 5, stk. 3 og 4. Det bør så vidt muligt sikres, at den faste vagt er en erfaren, fastansat medarbejder, fortrinsvis med et godt kendskab til den fikserede. Det bør så vidt muligt undgås, at den der udpeges til at være fast vagt, har deltaget i den aktuelle fiksering.

..."

Bestemmelserne i cirkulærets § 13, stk. 3 og 4, er indholdsmæssigt identiske med bestemmelserne i § 5, stk. 3 og 4, i et tidligere gældende cirkulære af 15. juli 1974, med senere ændring, om anvendelse af sikringscelle i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse.

Jeg har, i forbindelse med min inspektion af Statsfængslet i Horsens, udtalt at jeg derfor går ud fra at der i direktoratets følgebrev af 27. maj 1994, er sket en fejlagtig henvisning til § 5, stk. 3 og 4, i det tidligere gældende sikringscellecirkulære.

Fra sagen om inspektionschefens inspektion af Arresthuset i Århus er jeg bekendt med at direktoratet, i forbindelse med direktoratets inspektion af arresthuset, udtalte at det vil lette den efterfølgende kontrol hvis navnet på den faste vagt noteres på arket.

I forbindelse med min inspektion af Statsfængslet i Horsens anmodede jeg direktoratet om en udtalelse vedrørende begrebet ”fast vagt”. Anledningen hertil var at det fremgik at der i langt den overvejende del af tilfældene ikke var ført flere end to på hinanden følgende tilsyn ved samme funktionær (og det fremgik ikke at der var udpeget en fast vagt). Jeg anmodede endvidere om at det fremgik af udtalelsen om et tilsyn kan siges at være udført af en fast vagt. Enten er der tale om et enkelt tilsyn, eller også er der tale om et meget lille, på hinanden følgende, antal tilsyn der foretages af den samme fængselsfunktionær, hvorefter tilsynet overgår til at blive udført af en anden fængselsfunktionær.

Direktoratet udtalte følgende:

”...

Det er direktoratets opfattelse, at begrebet ’fast vagt’ skal forstås i overensstemmelse med § 13, stk. 3, i cirkulære om anvendelse af observationscelle, sikringscelle, fiksering mv., jf. følgeskrivelsens punkt 7.

Der ligger heri blandt andet, at den for anbringelsen ansvarlige umiddelbart efter fikseringen bør udpege en fængselsfunktionær eller anden medarbejder til opgaven. I overensstemmelse med følgeskrivelsens punkt 7 bør det så vidt muligt sikres, at den pågældende er en erfaren, fastansat medarbejder, fortrinsvis med et godt kendskab til den fikserede. Det bør så vidt muligt undgås, at den der udpeges til at være fast vagt, har deltaget i den aktuelle fiksering.

I det omfang, det er foreneligt med tilrettelæggelsen af det øvrige arbejde på afdelingen bør den enkelte faste vagt så vidt muligt fortsætte med opgaven indtil arbejdstidens ophør. Når arbejdstiden ophører, eller når den faste vagt af andre grunde ikke kan fortsætte med opgaven, bør den for anbringelsen ansvarlige udpege en ny fængselsbetjent mv. til opgaven. Hver gang der udpeges en fast vagt bør dette så vidt muligt ske under hensyntagen til de i følgeskrivelsen nævnte kriterier, samt under hensyntagen til, at den enkelte faste vagt længst muligt kan varetage tilsynet med den pågældende.

Det er direktoratets opfattelse, at tilrettelæggelsen af arbejdet på den enkelte institution og hensynet til belastningen ved at observere indsatte i længere tid kan nødvendiggøre, at en ansat, der er udpeget til fast vagt, må flyttes til anden tjeneste, ligesom hensynet til at sikre, at den bedst egnede ansatte udpeges til opgaven kan betyde, at der udpeges en ansat, som kort tid efter må afløses som fast vagt på grund af arbejdstidens ophør.

Det er således direktoratets opfattelse, at et enkelt tilsyn eller et meget lille på hinanden følgende antal tilsyn, der foretages af den samme fængselsfunktionær, hvorefter tilsynet overgår til at blive udført af en anden fængselsfunktionær, godt kan siges at være udført af en 'fast vagt', såfremt de i cirkulæret og følgeskrivelsen nævnte hensyn samtidig er blevet varetaget.

...

Jeg oplyste at jeg ikke havde bemærkninger til det af direktoratet anførte.

For så vidt angår de rapporter som jeg har modtaget fra Statsfængslet i Nyborg, fremgår det ikke i et eneste tilfælde om der er udpeget en fast vagt til at føre tilsynet med den anbragte. Det fremgår heller ikke hvem det i givet fald måtte være alt afhængig af tidspunktet.

Jeg beder statsfængslet om en udtalelse hvorvidt der i sagerne om sikringscelleanbringelse i overensstemmelse med de ovenfor gengivne retningslinier udpeges en ansvarlig fast vagt, og i givet fald om der noget sted gøres notat herom.

Af observationsarkene i rapporterne fremgår det med navns nævnelse eller initialer hvem der har udført tilsyn med den sikringscelleanbragte (i enkelte tilfælde mangler denne angivelse dog).

I 6 af de 13 sager har en eller flere af de personer som deltog i magtanvendelsen/fikseringen ført tilsyn med de anbragte. I 4 sager kan det – på grund af manglende notater om hvem der deltog i magtanvendelsen/fikseringen, eller om hvem der førte tilsyn med den indsatte – ikke konstateres om der var tale om personsammen-

fald. I de resterende 3 sager førte andre personer end de som deltog i den forudgående magtanvendelse/fiksering tilsyn med de indsatte.

Jeg beder statsfængslet om en udtalelse om det ikke var muligt at undgå at der i forbindelse med næsten halvdelen af anbringelserne var sammenfald mellem de personer som deltog i magtanvendelserne/fikseringerne forud for anbringelserne, og de personer som førte tilsyn med de indsatte under anbringelserne.

Af anførslerne fremgår det at der generelt har været tale om flere forskellige personer der har ført tilsyn med den pågældende. I nogle tilfælde har mange tilsyn over en længere periode været ført af den samme person, men i andre tilfælde, og i nogle perioder, har det også været (meget) skiftende hvem der har ført tilsyn.

Jeg går ud fra at statsfængslet så vidt muligt sørger for at tilsyn føres i overensstemmelse med de ovenfor nævnte kriterier.

Jeg bemærker at de nævnte kriterier fremgår af de nugældende regler. Af den nye vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 fremgår følgende:

”...

Det fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 4, at en indsat, der er tvangsfikseret, skal have fast vagt. Det fremgår af lovens bemærkninger, at en fast vagt er en dertil udpeget fængselsfunktionær eller andet kvalificeret personale, som ikke samtidig har andre arbejdsopgaver end at tage sig af den fikserede indsatte.

Det bør endvidere så vidt muligt sikres at den faste vagt er en erfaren, fastansat medarbejder, og at den pågældende ikke har deltaget i den aktuelle fiksering. Institutionen bør overveje, om

det er hensigtsmæssigt, at den faste vagt er en person med godt kendskab til den fikserede. Dette vil ofte – men ikke altid – være tilfældet.
...”

Der er i alle sagerne i forbindelse med tilsynene gjort notat om indsattes tilstand.

I nogle tilfælde er tilsyn under fiksering udført med et interval på mere end 15 minutter. Under den ene af anbringelserne den 15. juni 2000 gik der i et tilfælde 20 minutter mellem de førte tilsyn. Under anbringelsen den 18. juli 2000 gik der (ud af 67 tilsyn) i 3 tilfælde 20 minutter mellem de førte tilsyn, i 2 tilfælde gik der 25 minutter (heraf er det ene tidsrummet mellem det sidste tilsyn og ophøret af anbringelsen) og i et tilfælde gik der 17 minutter. Under anbringelsen den 20. oktober 2000 gik der i 9 tilfælde 30 minutter mellem de førte tilsyn (i alt 35 tilsyn), i 3 tilfælde 20 minutter og i et tilfælde 35 minutter. I forbindelse med denne anbringelse blev den tidsmæssige grænse på 15 minutter således overskredet i næsten halvdelen af tilfældene. Under anbringelsen den 23. januar 2001 gik der i 2 tilfælde 20 minutter mellem de førte tilsyn (som der i alt var 23 af). Under den ene anbringelse den 9. juli 2000 gik der 20 minutter mellem selve anbringelsen og det første tilsyn med den indsatte. Under anbringelsen den 19. november 2000 gik der i et tilfælde 20 minutter mellem de førte tilsyn. Under den seneste anbringelse den 25. januar 2001 fremgår det at der blev ført tilsyn henholdsvis kl. 21.00, kl. 21. 15 og igen kl. 21.00 og herefter kl. 21. 45. Jeg går ud fra at tilsynet efter kl. 21.15 blev ført kl. 21.30, og således ikke kl. 21.00 som det (fejlagtigt) er noteret.

I de resterende tilfælde blev tilsyn under fiksering ført med intervaller på 15 minutter eller derunder.

Det er beklageligt at der i et antal tilfælde er gået mere end et kvarter mellem tilsynene mens den indsatte var fikseret. Idet der dog er tale om enkeltstående tidsmæssige overskridelser og idet disse ikke er af længere varighed, foretager jeg mig ikke mere i den anledning.

Jeg henleder dog statsfængslets opmærksomhed på kravet om tilsyn "mindst" hvert kvarter når den indsatte er fikseret og går ud fra at statsfængslet fremover lever op til kravet.

Efter cirkulærets § 12, stk. 2, skal indsatte der ikke er fikseret, "jævnligt" tilses af personalet. Hvor hyppigt tilsyn skal ske, vil bero på en konkret vurdering, jf. pkt. 7 i følgebrevet. I visse tilfælde vil der også i disse situationer kunne være behov for fast vagt eller i hvert fald meget hyppige observationer mens det i andre tilfælde kan være tilstrækkeligt at tilse med "noget længere" intervaller.

Bortset fra en af anbringelserne den 15. juni 2000 hvor der efter ophør af fiksering gik 1 time mellem de førte tilsyn, er der i alle sager efter ophør af fiksering sket tilsyn med 15 minutters intervaller eller derunder.

I forbindelse med min inspektion af Statsfængslet i Vridsløselille anmodede jeg direktoratet om en udtalelse om hvorvidt der efter direktoratets opfattelse er nogen øvre grænse for hvor lang tid der må gå mellem tilsyn når den indsatte ikke er fikseret, herunder hvorvidt "noget længere intervaller" kan være 1 time eller mere.

Jeg vender tilbage til spørgsmålet når jeg har modtaget direktoratets udtalelse.

Af pkt. 8 i den nye vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 fremgår at det beror på en konkret vurdering hvor ofte tilsyn skal ske i forbindelse med anbringelser uden fiksering, herunder at der i nogle situationer

kan være behov for hyppige tilsyn, ”mens det i andre tilfælde kan være tilstrækkeligt at tilse med noget længere intervaller.”

6.1.11. Den tidsmæssige udstrækning af anbringelse og fiksering

Efter cirkulærets § 19, stk. 1, må ophold i sikringscelle og anvendelse af fikseringsmidler ikke udstrækkes længere end det skønnes absolut påkrævet.

Anbringelserne har været fra 1 time og 50 minutter (forudsat at der, som ovenfor nævnt, er sket en fejl i noteringen af tidspunktet for anbringelsen den 18. oktober 2000 således at anbringelsen blev effektueret kl. 16.00 og ikke kl. 18.00) til 15 timer og 55 minutter. I 4 af de 13 tilfælde var varigheden under 5 timer, i 8 tilfælde mellem 10 og 15 timer og i et tilfælde mere end 15 timer.

I sagerne er der i flere tilfælde ved flere på hinanden følgende tilsyn noteringer om at den sikringscelleanbragte lå roligt eller sov.

Af ”Indstilling om sikringsceller og observationsceller”, afgivet af Arbejdsgruppen vedrørende anvendelse af sikringscelle i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, november 1992, fremgår bl.a. følgende i kapitel 6 om arbejdsgruppens overvejelser og konklusioner, s. 26:

”...

Ophold i såvel observationscelle som sikringscelle og anvendelse af fikseringsmidler må ikke udstrækkes længere end absolut påkrævet, jf. cirkulærekastets § 19.

Det vil efter omstændighederne kunne være påkrævet at lade en indsat forblive i **sikrings- eller observationscelle**, uanset at den indsatte er faldet til ro og sover. I en sådan situation vil det kunne være rigtigt at lade den indsatte sove i cellen indtil om morgenen frem for at vække

den indsatte og dermed risikere en ny optrapning af situationen. Derimod skal **fiksering** i alle tilfælde bringes til ophør straks, når betingelserne for anvendelsen ikke længere er til stede. ...”

Ved min gennemgang af det modtagne materiale har jeg, som nævnt under pkt. 6., navnlig haft opmærksomheden henledt på hvorvidt proceduren i forhold til de gældende regler er blevet fulgt. De følgende anbringelser har dog givet mig anledning til overvejelser med hensyn til udstrækningen af anbringelserne og fikseringerne.

Ved en af anbringelserne den 15. juni 2000 (kl. 22.11), som blev foretaget for at betvinge voldsom modstand, fremgår det at den indsatte under hele opholdet i sikringscellen enten er rolig og vågen, eller at han sover. Anbringelsen havde en varighed af 11 timer og 14 minutter, og efter det noterede synes den indsatte under hele anbringelsen at have været fikseret.

Også ved den anden anbringelse den 15. juni 2000 (kl. 22.25) fremgår det at den indsatte, som blev anbragt for at afværge truende vold og betvinge voldsom modstand, under hele anbringelsen var rolig, og at han under størstedelen af opholdet i sikringscellen sov. Først ca. 8 timer efter anbringelsen blev fikseringen bragt til ophør, og anbringelse strakte sig herefter over yderligere knap 3 timer.

Ved en anbringelse den 9. juli 2000 (kl. 21.45), som skete for at afværge truende vold og betvinge voldsom modstand var den indsatte anbragt og fikseret i sikringscellen i 10 timer og 45 minutter. Ifølge det noterede var den indsatte rolig under hele forløbet, og han sov det meste af tiden.

Ved den seneste anbringelse den 25. januar 2001 fremgår det at den indsatte efter at han har sovet i ca. 3 timer kl. 5.20 beder om at komme ud af sikringscellen, og videre følgende: "(afslået)". Det fremgår således ikke om den indsatte fik nogen nærmere begrundelse for afslaget og heller ikke hvad den nærmere begrundelse var. Den indsatte blev efter yderligere ca. 2 timers søvn udtaget af sikringscellen.

Jeg anmoder statsfængslet om en udtalelse om udstrækningen af sikringscelleanbringelserne og fikseringerne i disse tilfælde, jf. den ovenfor nævnte arbejdsgruppes overvejelser og konklusioner.

Herudover fremgår det i en række tilfælde af tilsynsnotaterne at den indsatte efter at have været rolig i en periode blev urolig eller ophidset på ny for senere igen at blive rolig.

Som tidligere nævnt, jf. afsnit 6.1.6., hvor jeg også har bedt statsfængslet om en udtalelse om hvorvidt der altid foretages en konkret vurdering af om fiksering i forbindelse med anbringelsen i sikringscelle er nødvendig) blev alle de indsatte i forbindelse med anbringelserne fikseret. I 4 af de 13 tilfælde blev fikseringerne bragt til ophør inden de pågældende blev udtaget af sikringscellen. I de resterende tilfælde forblev de indsatte fikserede uanset det forhold at de i perioder ifølge noteringerne på observationsarkene var rolige. Der er tale om nogle lange perioder med fikseringer; i 6 tilfælde mere end 10 timer, i 2 tilfælde mellem 5 og 10 timer, og i 5 tilfælde under 5 timer.

Udover det forhold at de indsatte skiftevis optræder roligt og uroligt, fremgår der ikke af rapporterne nogle (yderligere) konkrete begrundelser for de langvarige fikseringer.

Jeg anmoder endvidere statsfængslet om en udtalelse om den tidsmæssige udstrækning af fikseringerne og omfanget af de anvendte fikseringsmidler i de sidstnævnte sager hvor de indsatte forblev fikserede uanset det forhold at de i perioder ifølge noteringerne på observationsarkene var rolige.

6.1.12. Kompetenceforhold ved lempelse eller ophør af anbringelsen

Beslutning om lempelse eller ophør af anbringelse i sikringscelle og anvendelse af fikseringsmidler træffes, efter cirkulærets § 19, stk. 2, af anstaltslederen, eller af den han bemyndiger dertil.

I 2 tilfælde (anbringelserne af henholdsvis 18. juli 2000 og 25. januar 2001) fremgår kun navn og ikke titel på den person som traf beslutning om ophør.

I 8 tilfælde er beslutningen om ophør truffet af en overvagtmaster, og i 3 tilfælde af en fængselsfunktionær. I de 3 tilfælde hvor beslutningen er truffet af en fængselsfunktionær har en overvagtmaster efterfølgende henholdsvis skrevet under og skrevet i.a.b. (som jeg går ud fra betyder ”intet at bemærke”) i det fortrykte felt til angivelse af overvagtmasterens bemærkninger.

I et tilfælde (anbringelsen den 18. juli 2000) – hvor det kun med navn og ikke med titel er angivet hvem der har truffet beslutning om ophør af anbringelsen – er der hverken underskrift fra en overvagtmaster eller fra institutionslederen, jf. nedenfor.

Jeg beder om statsfængslets bemærkninger hertil.

Som det fremgår af det der er anført ovenfor under pkt. 6.3.2., har jeg anmodet statsfængslet om at oplyse hvorvidt statsfængslet har fastsat retningslinier for proceduren for sikringscelleanbringelse og fiksering, herunder for placering af ansvaret for reglernes overholdelse. Jeg har i bekræftende fald anmodet om en kopi heraf.

Hvis det ikke af sådanne eventuelle retningslinier fremgår hvem der bemyndiget til at træffe beslutning om ophør af sikringscelleanbringelse, beder jeg statsfængslet om at oplyse mig om statsfængslets praksis på området.

6.1.13. Den ansvarliges godkendelse

Lederen af institutionen er ansvarlig for overholdelse af reglerne i forbindelse med sikringscelleanbringelse, herunder for kontrollen med at alle rapporter er korrekt udfyldt, jf. pkt. 8 i direktoratets folgebrev af 27. maj 1994 vedrørende de nye regler.

Med undtagelse af en sag har enten fængselsinspektøren eller vicefængselsinspektøren indenfor 7 dage – i de fleste tilfælde i løbet af henholdsvis 2 og 5 dage – efter beslutningen om ophør af anbringelsen skrevet under i det fortrykte felt til angivelse af institutionslederens bemærkninger. Ligeledes i disse tilfælde er der skrevet ”i.a.b.” eller ”intet”.

7. Opfølgning

Jeg beder om at fængslet sender de udtalelser mv. som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen, som jeg ligeledes beder om en udtalelse.

8. Underretning

Denne rapport sendes til Statsfængslet i Nyborg, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i statsfængslet.

Inspektionschef
Hans Gammeltoft-Hansen